

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

MARKÉTA ONDROUŠKOVÁ

**PAPÍRNA VELKÉ LOSINY
NÁVRH EXKURZE PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU**

Olomouc 2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hrdličková Vlasta, Ph.D.

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Vlastě Hrdličkové, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnovala při zpracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a prameny, které jsem použila.

V Olomouci 14.6.2012

.....

Markéta Ondroušková

OBSAH

ÚVOD.....	7
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 HISTORIE A SOUČASNOST VELKÝCH LOSIN.....	10
1.1 VZNIK VELKÝCH LOSIN.....	10
1.2 VELKÉ LOSINY ZA PANSTVÍ ŽEROTÍNŮ.....	12
1.3 VELKÉ LOSINY VE VLASTNICTVÍ LIECHTENSTEINŮ.....	15
1.4 VELKÉ LOSINY - OD LIECHTENSTEINŮ PO SOUČASNOST.....	18
2 HISTORIE VÝROBY PAPÍRU A JEJÍHO ROZŠÍŘENÍ DO EVROPY V KONTEXTU S VÝROBOU RUČNÍHO PAPÍRU VE VELKÝCH LOSINÁCH.....	26
2.1 OBJEV VÝROBY PAPÍRU V ČÍNĚ A JEHO PUTOVÁNÍ DO EVROPY.....	26
2.2 ZAČÁTEK VÝROBY PAPÍRU V ČECHÁCH.....	29
3 TRADICE A HISTORIE VÝROBY RUČNÍHO PAPÍRU VE VELKÝCH LOSINÁCH.....	31
3.1 VZNIK RUČNÍ PAPIRNY VE VELKÝCH LOSINÁCH.....	31
3.2 VÝVOJ RUČNÍ PAPIRNY VE VELKÝCH LOSINÁCH DO R. 1855.....	31
3.3 RUČNÍ PAPIRNA VE VELKÝCH LOSINÁCH OD R. 1855 PO SOUČASNOST.....	34
3.4 VÝROBKY RUČNÍ PAPIRNY VE VELKÝCH LOSINÁCH.....	37
3.4.1 Standardní výrobky z ručního papíru.....	37
3.4.2 Dárkové dopisní sady, obálky a jiné výrobky.....	39
3.4.3 Kaligrafické sety a ostatní výrobky.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	43
4 NÁVRH EXKURZE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V PAPIRNĚ VE VELKÝCH LOSINÁCH.....	44
4.1 MOTIVACE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU (PŘÍPRAVA NA EXKURZI).....	45
4.1.1 Sběr papíru.....	45
4.1.2 Třídění odpadu se zaměřením na papír.....	45
4.1.3 Sběr květin, listů nebo trávy – jejich sušení a vylisování.....	47
4.1.4 Velké Losiny – cesta do Velkých Losin.....	48
4.1.5 Seznámení dětí se skřítky z papírny (jejich pozvání na exkurzi).....	50
4.2 POZNÁVÁNÍ PAPÍRU V KONTEXTU S JINÝMI MATERIÁLY.....	52
4.3 HISTORIE VÝROBY PAPÍRU A JEHO CESTA DO EVROPY.....	54
4.4 UKÁZKA VÝROBY RUČNÍHO PAPÍRU.....	57
4.4.1 Jak papír vzniká.....	57
4.4.2 Jak se papír vyrábí.....	58
4.5 UKÁZKA VÝROBKŮ Z RUČNÍHO PAPÍRU.....	60
4.6 SOUTĚŽ DĚTÍ O VÝROBKY Z RUČNÍHO PAPÍRU FORMOU HRY.....	61
ZÁVĚR.....	64
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ LITERATURY.....	66
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	68
SEZNAM TABULEK.....	69
SEZNAM PŘÍLOH.....	70
ANOTACE	

ÚVOD

Papír je dnes běžnou součástí našeho života. Přemýšlet o tom, jaké by to bylo, kdyby papír nebyl, nám většinou připadá malicherné. Pokusme se však několika větami vyjádřit, čím vším pro nás onen „obyčejný list papíru“ vlastně je.

Papír byl a stále je základním nositelem informací, němým svědkem historie, uměleckým nástrojem, stejně tak jako běžnou potřebou, která nám pomáhá v nejrůznějších životních situacích. Papír je zkrátka pilířem kultury.

„Žijeme v době, kdy lidská komunikace nabývá nových, netušených rozměrů. Papír však, přes nebyvalý rozvoj nejrůznějších technologií, i nadále zůstává tradičním, spolehlivým a nejoblíbenějším poslem našich idejí. Myšlenky našich předků, stejně tak jako události, které je provázely, k nám do současnosti plynou, prostřednictvím jakéhosi historického mostu, který tvoří právě náš starý, známý papír. Je zřejmé, že bez něj bychom nebyli tím, čím jsme. Papír můžeme s plnou vážností a odpovědností nazvat mostem generací.“ (Olšanské papírny a.s., *Produktový list grafických papírů*, 2004, s.1)

V kontextu předcházejícího pojmenování papíru jako mostu generací je seznamování dětí předškolního věku s papírem jako základním materiálem vzdělávání velmi důležitým prvkem.

A toto seznamování se s papírem jako jedním z prvních materiálů, které děti jsou schopny poznat a pracovat s ním, je téma mojí bakalářské práce.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila na 2 části- teoretickou a praktickou.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola popisuje historii a zásadní události v dějinách obce Velké Losiny. Druhá kapitola nás seznamuje s historií od objevení výroby papíru v Číně, přibližně v roce 105 našeho letopočtu, až po jeho rozšíření do Evropy, které trvalo přibližně 1000 let. V závěru této kapitoly se věnuji vzniku a rozvoji prvních papíren na území našeho státu. Ve třetí kapitole popisují vznik a rozvoj Ruční papírny ve Velkých Losinách od r. 1596 až po současnost. V závěru kapitoly jsou popsány výrobky ruční papírny a produkty prodávané pod hlavičkou Ruční papírny ve Velkých Losinách.

Praktickou část bakalářské práce jsem rozdělila do pěti podkapitol. Každá jednotlivá podkapitola je součástí exkurze dětí předškolního věku v ruční papírně. Celá tato exkurze je pojata jako jedna pohádková hra. Hlavními postavami této hry je pět skřítků. Tito skřítki (Papírníček, Cestovatel, Vodníček, Pracovníček a Soutěžníček) děti seznamují s konkrétní problematikou velmi názornou formou. Každá z těchto částí exkurze by neměla trvat déle než 10 -20 minut. A celková doba exkurze proto výrazně nepřesáhne přibližně jednu hodinu. Pravděpodobně nejzajímavější částí exkurze je vlastní výroba ručního papíru, kdy si děti vyrobí vlastnoručním čerpáním arch ručního papíru. Tento arch si následně odnesou domů. Tento poznatek a zážitek se s největší pravděpodobností dětem vžije do paměti a bude je vždy asociovat při zmínce o ručním papíru a ruční papírně.

Výsledkem mojí bakalářské práce by měl být jednoduchý metodický manuál pro průvodce, případně pro pedagogické pracovníky, kteří realizují exkurze pro děti předškolního věku v ruční papírně ve Velkých Losinách. Průvodce resp. pedagogický pracovník si musí uvědomit věk předškolních dětí a jejich schopnost udržet pozornost při naslouchání nových poznatků a informací. Proto je celá exkurze pojata jako pohádková hra.

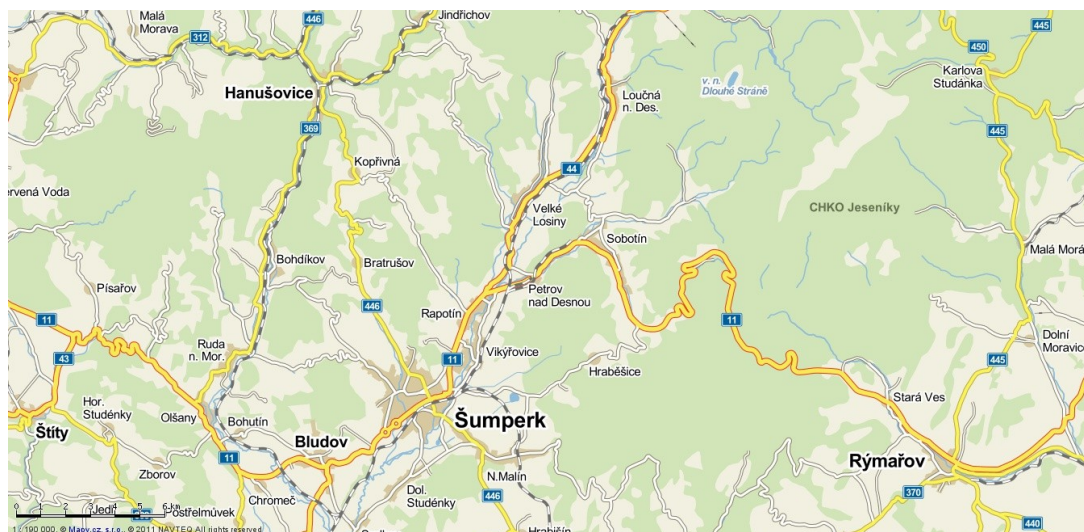

I   TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE A SOUČASNOST VELKÝCH LOSIN

Obec Velké Losiny se nachází v šumperském okrese, přibližně 7 kilometrů severovýchodním směrem od okresního města Šumperk. Rozkládá se v podhůří Hrubého Jeseníku v údolí říčky Losinky. Západně od Velkých Losin se rozprostírá hřeben Hanušovické vrchoviny, na jihu od obce leží Rapotín, severně pak Loučná nad Desnou. Obec Velké Losiny patří k nejstarším v šumperském okrese.

V současné době žije ve Velkých Losinách přibližně 2 800 obyvatel na území o katastrální výměře 46,5 km².

Obr. 1. Mapa Velkých Losin a okolí (www.mapy.cz)

1.1 Vznik Velkých Losin

Jak uvádí historik Sedláček, obec Ullersdorf, česky zvanou Losiny, založili němečtí kolonisté ve 13. století v podhůří Hrubého Jeseníku podél říčky Desné, kterou nazvali Lustbach (Losinka). Vesnice je v nejstarších pramenech jmenována latinským názvem Ulrici villa, Oldřichova ves. Jde o latinský překlad původního německého jména Ullersdorf. Nové vesnice dostávali často svá jména po lidech, kteří je založili. Můžeme proto vyslovit domněnku, že lokátorem pověřeným založením vesnice byl Ulrich (Oldřich). Český název obce vznikl

později z počestného jména říčky, na níž vesnice ležela a která svými vodami napájela příkop losinské tvrze. Snad původně jen tvrz nesla název Losiny a teprve později přešlo toto české pojmenování i na obec a bylo užíváno vrchností a jejími úředníky. Od 18. století je obec jmenována také Gross Ullersdorf (Velké Losiny) na rozdíl od nedalekých Nových Losin. Tento tvar se stal nakonec úředním názvem obce. (Sedláček, R. 1996)

Jméno vesnice se v pramenech vyskytuje poprvé v souvislosti s přípravnými kroky k založení nového litomyšlského biskupství v letech 1350 až 1351. Tehdy byla losinská fara spolu s dalšími kostely šumperského děkanátu přiřčena k nově vzniklé litomyšlské diecézi. Spolu s utvářením šumperského panství vznikala se sítí nově založených osad s tržními a řemeslnými centry Frankštátem (dnešním Novým Malínem) a později Šumperkem také nová struktura farních obvodů kolem vrchností postavených kostelů, které se v horním Podesní nacházely v Losinách, Sobotíně, Rejcharticích a Maršíkově. Do losinského farního obvodu patřila ve 14. a 15. století vedle samotné farní obce ještě Nová Ves (dnešní Žárová), v pozdějších stoletích další v okolí vzniklé vesnice. Losinský kostel byl zasvěcen svatému Janu Křtiteli a jejím ochráncem (patronem) byl vlastník šumperského panství, nejdříve zeměpán, tedy moravský markrabí, později zástavní držitelé šumperského panství a nakonec Žerotínové a po nich Lichtenštejnové.

Od svého založení sdílely Losiny osud s ostatními vesnicemi v rámci šumperského panství, později po vystavění Nového Hradu u Kopřivné zvaného také panství novohradské. Vládu českých králů a současně moravských markrabat nad šumperským panstvím vystřídal v nepokojných dobách po vymření Přemyslovců vláda správců a zástavních držitelů z řad šlechty. Od pánů z Lipé vykoupil šumperské dominium s Losinami moravský markrabě z rodu Lucemburků Jan Jindřich (1350-1375) a po něm ho vlastnil jeho syn Jošt (1375-1411), který ho z finančních důvodů opět zastavil. Od počátku 15. století se v držení panství střídali různí šlechtici, před husitskými válkami Kunštátští a Lobkovicové, po nich Beneš z Valdštejna, Bernard z Cimburka, poté Tunklové a od roku 1494 Žerotínové. (Obecní úřad ve Velkých Losinách, Velké Losiny 650 let, 2001)

V roce 1496 získal celé Šumperské panství od Jiřího Tunkla z Brníčka do zástavy Jan starší ze Žerotína a tak se osud Velkých Losin spojil na dalších tři sta let s touto významnou českou šlechtou. Žerotínové koupili panství až v roce 1507. Od té doby již můžeme mluvit o losinském panství, i když majetek Žerotínů byl tehdy rozsáhlejší a samy Losiny byly spojeny řadu let se statkem města Šumperka.

1.2 Velké Losiny za panství Žerotínů

Prvním ze Žerotínů vlastnících Losiny byl Jan, po něm pak následovali Petr a Přemyslav (Přemek), po jeho smrti roku 1558 se zneprátelili jeho synové o dědictví. Starší Jan zabil v souboji svého bratra a musel si odpykat rok žaláře na losinské tvrzi. V roce 1562 se z poddanosti pánů ze Žerotína vykoupilo město Šumperk a losinská tvrz se stala střediskem celého panství. Jan ml. ze Žerotína tehdy zahájil v Losinách éru velkého podnikání a výstavby. Dal vybudovat na místě tvrze krásný renesanční zámek, dostavěný roku 1589. Už v roce 1562 se dovídáme o "teplici Losinské", losinských lázních, které rozšířil roku 1592 stavbou lázeňské budovy. Rozšíření jejich proslulosti zřejmě souviselo s výzkumem proslaveného lékaře Tomáše Jordana z Kluže (Klausenberku), který se ve svém díle "De aquis salutaribus Moraviae" (O léčivých vodách Moravy) hovoří velmi nadšeně o losinských lázních. (Obecní úřad ve Velkých Losinách, Velké Losiny 650 let, 2001)

I když se Jan ml. ze Žerotína v následujícím období věnoval stavbám převážně hospodářského charakteru, charakter Losin jako panského sídla ještě zdůraznil v letech 1600 až 1603 stavbou nového luterského farního kostela na severním okraji obce. V roce 1596 se poprvé setkáváme s filigránem losinské papírny, kterou Jan ml. dal postavit zřejmě jako konkurenční podnik starší papírny šumperské.

*Obr.2. Původní znak losinské papírny (filigrán) z roku 1596
(SEDLÁČEK, R. 400 let ruční papírny ve Velkých Losinách, Olšany: MORPA,
1996, s.67)*

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že Jan ml. věnoval velkou pozornost svému sídlu a správnímu středisku celého panství, které v té době zahrnovalo již 20 poddaných vesnic se 600 obyvateli. S podobným úsilím se od 60. let 16. století zaměřil i na územní rozšiřování svých statků a zvyšování jejich hospodářských výnosů. Dominantní vrchnostenský majetek vytvářel výkupem selských usedlostí. Z nejstarších písemností se dozvídáme, že přímo ve Velkých Losinách již tehdy pracoval panský pivovar, vrchnostenský dvůr, dva mlýny, tři pily, tři kovárny, cihelna a vápenka. Nákladné stavby a rozvíjení samostatného zemědělského podnikání však kladlo stále větší nároky i na poddané, jimž byly zvyšovány, případně i nově zaváděny roboty. To vedlo k prvnímu známému povstání poddaných, které začalo v roce 1580 v Sobotíně a v Rudolticích, a k němuž se v následujícím roce připojily i ostatní obce. (Jašš, R. 2004)

Po smrti Jana ml. ze Žerotína bylo losinské panství rozděleno na losinské a vízmberské. Losiny zdědil starší Jan Jetřich, Vízmberk zdědil Přemek II. Oba bratři, kteří studovali na luterské univerzitě ve Štrasburku, pokračovali v hospodaření po vzoru svého otce.

Oba Žerotínové stáli za stavovského povstání v letech 1618 – 1620 na straně protihabsburské, což mělo za následek konfiskaci jejich majetku. Jejich příbuzný hrabě Jindřich Šlik, který se brzy dostal do císařské přízně a byl významným vojenským hodnostářem habsburského dvora, však vymáhal ve prospěch Žerotínů dlouho odklady. Tímto dosáhl skutečnost, že jim obě panství

zůstala zachována a nemuseli splnit ani podmínku přestoupit ke katolictví. Po smrti Jana Jetřicha sloučil Přemek II. obě panství a vlastnil je až do své smrti roku 1652. Obě panství přečkala bez větší pohromy třicetiletou válku, neboť Žerotínové měli ochranný list od švédských velitelů (možná ho získali i díky své evangelické víře). Naopak katolického faráře z Losin Albertiho, který na Žerotíny podával řadu žalob, Švédové v roce 1643 mezi Losinami a Maršíkovem surově zbili (dal na tomto místě postavit boží muka, dík za to, že vůbec vyvázl životem). Syn Přemka II. - Přemek III. ze Žerotína, (1629 – 1673) přestoupil po jistém váhání ke katolické církvi z důvodu zachování dědictví. Za jeho panování skončilo na Losinách i na Vízंबरku definitivně české úřadování. Zvyšovaly se i povinnosti poddaných, což vedlo k třetímu, poslednímu selskému povstání na obou panstvích. To však tentokrát skončilo krutě, neboť po jeho potlačení byli tři vůdcové povstání 24. července 1662 popraveni na nádvoří losinského zámku a jedním z odsouzených byl i losinský rychtář Hans Jaschke. (Obecní úřad ve Velkých Losinách, Velké Losiny 650 let, 2001)

Dramatičnost vývoje na Losinsku v 17. století však zdaleka ještě neskončila. Po smrti Přemka III. roku 1678 se poručnicí jeho nezletilých synů Maxmiliána Františka a Jana Jáchyma stala jejich teta hraběnka Angelina Sybila Galle, rozená Žerotínová. V této době byly na losinském zámku zahájeny nechvalně proslulé čarodějnické procesy. V prostorách zámku zasedal inkviziční tribunál v čele s Jindřichem Bobligem z Edelstadtu (dnešní Zlaté Hory). Jeho výsledkem bylo upálení 56 nevinných lidí. Procesům učinil přítrž dědic Losin Jan Jáchym ze Žerotína po dovršení zletilosti. Definitivně však byly procesy zastaveny až roku 1692 císařským nařízením. Jan Jáchym spolu s bratrem Maxmiliánem byli roku 1706 povýšeni do stavu říšských hrabat.

Davidová uvádí, že Jáchymův syn Jan Ludvík dal postavit při losinském kostele rodinnou hrobku a rozšířit zámeckou kapli vyzdobenou freskami významného barokního malíře Jana Kryštofa Handkeho. V letech 1731 - 1738 dal také vybudovat kolem zámku velký francouzský park, který se ovšem do současnosti nedochoval. Dále pak významně přestavěl losinský zámek. Tato velkolepá stavební aktivita se projevila následně hospodářským úpadkem žerotínských panství. Po smrti Jana Ludvíka roku 1761 bylo losinské panství

znovu rozděleno. Velké Losiny obdržel Ludvík Antonín, který byl posledním Žerotínem vlastnícím panství, neboť je roku 1802 prodal Karlu knížeti z Liechtenstejnu. (Davidová, K. 2002)

1.3 Velké Losiny ve vlastnictví Liechtensteinů

Okamžitě po koupi losinského panství r. 1802 byla novými majiteli provedena hospodářská reorganizace panství. Došlo ke zrušení některých nevýnosných panských majetků, některé byly pronajaty soukromníkům. Rovněž v té době byla zrušena již značně zanedbaná barokní zahrada, na jejíž údržbu bylo nutné vynakládat značné finanční prostředky. Na tomto místě vznikl anglický park s rybníkem.

Zrušení nevolnictví (Patent o zrušení nevolnictví 1871 vydaný Josefem) a patent o zrušení roboty (Císařský výnos ze dne 7.9.1848), snížilo ziskovost většiny panských majetků a ty byly v průběhu 19. století zavírány a rušeny. V Losinách byla zrušena panská cihelna, vinopalna, bělidlo a již od 18. století byla pronajata a poté prodána ruční papírna. V roce 1872 vyhořel velký panský mlýn u zámku, který byl již delší dobu pronajímán soukromým provozovatelům. Pod tíhou konkurence ze Šumperka a Hanušovic zanikl v roce 1881 také panský pivovar. (Jašš, R. 2004)

Obr. 3. Patent o zrušení nevolnictví (Ruční papírna – Olšanské papírny, as - OLPA [online]. [cit. 28. února 2012]. Dostupné na <<http://www.olpa.cz>>)

Liechtensteinské panství se zaměřilo především na lesní hospodářství, z něhož plynuly stabilní příjmy do knížecí pokladny. Systematicky byly na panství budovány nové lesní cesty a pily. V roce 1882 byla na začátku Losin postavena nová panská parní pila. V roce 1851 byla při lázních zřízena šumperskou akciovou společností čistírna lnu a rodina Schmidtů vybudovala na počátku 60. let 19. století u ruční papírny moderní bělidlo. Rozvoji těchto a dalších podniků však bránila špatná dopravní dostupnost obce. Přesto obec rostla a v roce 1839 zde žilo ve 301 domech již 2114 obyvatel. V roce 1846 byla přes Losiny vedena nová silnice na Červenohorské sedlo, ale stále chyběl nejvýznamnější způsob dopravy – železnice.

14. 3. 1900 vydalo ministerstvo železnic souhlasné stanovisko ke stavbě lokální železnice Petrovice – Kouty. Výstavba železnice začala v druhé polovině června 1902. Slavnostní otevření se konalo 12. listopadu 1904. (Šimon, J. 1954)

K. k. Österreichische Staatsbahnen.
K. k. Staatsbahndirektion Olmütz.

**Eröffnung der Lokalbahn
Winkelsdorf—
Petersdorf an der Thess.**

**Abänderung der Bezeichnung
der Station
Petersdorf-Ullersdorf.**

Die normalspurige Lokalbahn Winkelsdorf—Petersdorf a. d. Thess wird
am 12. November 1904

dem öffentlichen Verkehr übergeben werden.

Hierbei gelangen die Stationen *Kautz*, Haltestellen *Petersdorf a. d. Thess* (bisher *Petersdorf-Ullersdorf*, Anschlussstation der Linie Znojmo—Holzstadt), *Reitendorf Station*, *Bad Ullersdorf Station*, *Groß-Ullersdorf* (Personen-Haltestelle), *Wiesenberg Station*, *Reitenhau* (Personen-Haltestelle und Verladestelle), *Winkelsdorf Station* zur Eröffnung. Gleichzeitig wird die Bezeichnung der an der Linie Znojmo—Holzstadt gelegenen Station *Petersdorf-Ullersdorf*, von welcher die neue Lokalbahn abzweigt, in *Petersdorf a. d. Thess* abgeändert.

Die Stationen der Linie Winkelsdorf—Petersdorf a. d. Thess werden für den Gesamtverkehr (explosive Güter ausgenommen) eröffnet.

In den unterseits genannten Haltestellen *Groß-Ullersdorf* und *Reitenhau* findet die Beförderung von Personen und Gepäck im Zugszuge statt.

Die Unterbrechung der Fahrt in diesen Haltestellen ist nicht gestattet.

In der Verladestelle *Reitenhau* wird für den Frachtverkehr in Wagenladungen allgemein und für den Eilgut- und Frachtstückverkehr des Eisenwerkes in Tunneln abgefordert.

C. k. rakouské státní dráhy.
C. k. říditelství státních drah v Olomouci.

**Otevření místní dráhy
Kouty—
Petrovice n. Děsnou.**

**Změna v pojmenování
stanice
Petrovice—Losín.**

Místní dráha o normálním rozložu Kouty—Petrovice n. Děsnou oběhována bude
dne 12. listopadu 1904

veřejně dopravě.

Při tom otevřena budou stanice, pokud se týče zastávky *Petrovice n. Děsnou* (bisher *Petrovice-Losín*, příjezdá stanice trati Sobotín—Zlín), *Rapotice* (stanice), *Losín* (osobní zastávka), *Velký Losín* (osobní zastávka), *Wiesenberg* (stanice), *Rapotice* (osobní zastávka a nákladní), *Kouty* (stanice). Současně mění se dosavadní označení stanice *Petrovice-Losín*, na trati *Sobotín—Zlín*, od níž nová místní dráha odbočuje, na *Petrovice n. Děsnou*.

Stanice na trati *Kouty—Petrovice n. Děsnou* otevřeny jsou pro dopravu rekreačních zboží (výjimně výhledově látky).

V nedozrých zastávkách *Velký Losín* a *Rapotice* vypravovají se autobusy a zavazadla ve vlaku samém.

Přerušiti jízdu v těchto zastávkách se nepřipouští.

Nákladní *Rapotice* otevřeno jest pro dopravu nákladů v plných vozzech vůbec, a pro dopravu rychlovožů i nákladního zboží kusového železárny v *Rapotici*.

Fahrplan. — Jízdní řád.

				Stationen — Stanice					
G. Sm. 1901	G. Sm. 1903	G. Sm. 1905	P. O. 1921			G. Sm. 1902	P. O. 1922	G. Sm. 1904	G. Sm. 1906
5 15	7 50	5 20	9 00	ab. odj.	Winkelsdorf — Kouty	7 33	12 20	1 05	8 15
5 22	7 57	5 27	9 07	↑	Reitenhau P. H.	7 27	12 14	2 59	8 22
5 22	8 05	5 39	9 15	↑	Wiesenberg Wagenberk	7 18	12 05	2 50	8 20
5 15	8 19	5 53	9 29	↑	Groß-Ullersdorf P. H. — Velký Losín o. z.	7 00	11 51	2 32	8 12
5 21	8 25	6 03	9 35	↑	Bad Ullersdorf Lázně Losín	6 54	11 45	2 26	8 06
6 04	8 33	6 13	9 43	↑	Reitendorf — Rapotice	6 42	11 37	2 14	7 53
6 10	8 39	6 19	9 49	↑	Petersdorf a. d. Thess — Petrovice n. Děsnou ab. odj.	6 35	11 30	2 05	7 45

Zur Beachtung.

Die links von den Stationsnamen stehenden Zeitangaben sind von oben nach unten rechts stehend von unten nach oben zu lesen. — Die Verkehrszeiten der Stationen von 6 22 Abends bis 5 22 Morgens sind durch Unterstreichlung hinterziffern bezeichnet.

Zeichenerklärung.

P. H. — Personenhaltestelle. P. — Personenzug. G. — Gomisitzer Zug.
Olmütz, im Oktober 1904

Die k. k. Staatsbahndirektion.

K povšimnutí.

Ukány čas jízdy na leve straně od staničních jmen služba čítá a hora dolů, v pravo stojí z dole nahoru. Doba příjezdu a odjezdu vlaků jest odána do časů střídavěprůběžných.

Doba mezi od 6 22 hodin večer až do 5 22 ráno jest naznačena podčárkovaně číslic minutových.

Vysvětlení znamének.

O. Z. — osobní zastávka. O. — osobní vlak. Sm. — soušletý vlak.

v Olomouci, v měsíci říjnu 1904.

C. k. říditelství státních drah

Obr. 4. Úřední oznámení o zahájení provozu na trati Petrovice nad Děsnou-Kouty 1904 (Jašš, R. *Velké Losiny 2003 - historická ročenka.*

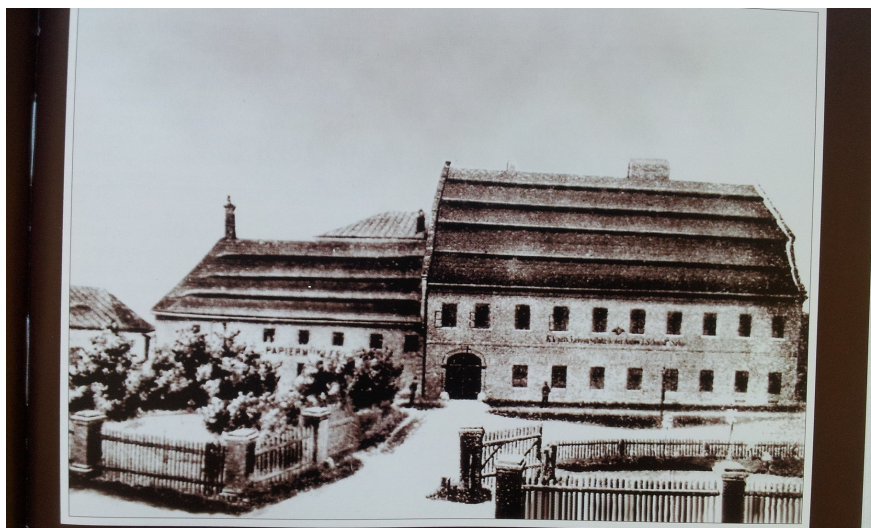
Šumperk: REPROtisk, 2004, s. přední předsádka)

Nepřítomnost průmyslových podniků v obci, blízkost Jeseníků a sirné lázně dělaly na druhou stranu z Losín atraktivní turistické a rekreační místo. Především ve 2. polovině 19. století se to projevilo na stavebním rozvoji lázní a také na vzniku brněnské prázdninové kolonie pro chudé děti, pro něž byla v roce 1894 otevřena zcela nová budova v bezprostřední blízkosti lázní. V souvislosti s vývojem občanské společnosti vyrostlo v Losínách v průběhu 19. a na počátku 20. století množství veřejně prospěšných institucí a podniků. V obci tradičně

působila farní škola, která byla do roku 1813 doplněna ještě tzv. školou zámeckou pro zaměstnance velkostatku. Nová obecní škola byla postavena u farního kostela až v roce 1908 a v roce 1923 byla rozšířena při zřízení měšťanské školy. V roce 1924 byla ve Velkých Losinách založena Ing. Bauerem také tzv. vyšší rolnická škola, která sídlila v lázních. Společně se vzdělaností se u losinských obyvatel zvyšovala snaha vytvářet zájmové spolky, které plnily nejrůznější funkce. Tak v roce 1879 vznikl losinský sbor dobrovolných hasičů, v roce 1885 pak hudební a pěvecký spolek, v roce 1889 dělnický čtenářský spolek a v 90. letech 19. století pak katolický lidový spolek a nacionální organizace Svaz Němců severní Moravy. Jako nacionální byly pojímány také další obecní spolky – Německý tělovýchovný spolek, založen r. 1906 a Německý školský spolek, založen r. 1911. (Obecní úřad ve Velkých Losinách, Velké Losiny 650 let, 2001)

1.4 Velké Losiny - od Liechtensteinů po současnost

Podle Jašše, po skončení 1. světové války se většinově německé Velké Losiny staly součástí Československa (17. prosince 1918 byla obec převzata československým vojskem). Na vývoj obce to však nemělo zvláštní vliv. Velké Losiny plnily dále funkci spíše lázeňského a rekreačního místa pro německé obyvatelstvo z Moravy a Slezska. Projevovalo se to existencí mnoha hotelů, (např. hotel Weiser - dnes hotel Praděd, hotel „U Zlatého kříže“ u zámku), restaurací, penzionů a také privátních letních bytů. V obci převažovaly drobné průmyslové provozovny – knížecí parní pila, vodní pila firmy Stanzel a Brauner, tři mlýny, olejna, výrobní šindele, Schmidtova tkalcovna a ruční papírna s elektrárnou, několik malých kamenolomů a množství menších živnostenských provozoven.

Obr. 5. Pohled na vstup do papírny rok 1900 (Sedláček, R. 400 let Ruční papírny ve Velkých Losinách. Olšany: MORPA, 1996, s.53)

V obci byl také poštovní úřad, četnická stanice a farní římskokatolický úřad. V průběhu 20. a 30. let 20. století se v původně čistě německé obci zvýšil počet českých obyvatel (v roce 1930 zde žilo 2463 Němců, 46 Čechů a 60 cizozemců), což vyústilo v roce 1934 v založení české menšinové školy v prostorách vily Marie. Po podepsání mnichovské dohody na podzim 1938 připadly Losiny se všemi obcemi vízmberského soudního okresu k Německé říši – Sudetské župě. Tím přišly Losiny o tradiční německou klientelu z moravského vnitrozemí. Turistický ruch byl na počátku 40. let 20. století utlumen. Lázně jako nejvýznamnější turistické lákadlo pak byly v roce 1941 prodány organizaci National-sozialistische Volkswohlfahrt, která zde zřídila ozdravovnu pro matky a mládež. Postupně začaly Losiny sloužit jako vhodné místo v zázemí Říše také jako útočiště pro tzv. „Bombenbeschädigte“ (obyvatelstvo postižené bombardováním z Porúří) a také Němce z Východního Pruska a Slezska utíkající před Rudou armádou. (Jašš, R. 2004)

Poté, co byly Losiny v květnu 1945 osvobozeny sovětským vojskem, začal příchod nových českých usedlíků. Správu obce převzala správní komise sestavená z Čechů a začaly přípravy na postupný odsun německého obyvatelstva, který proběhl v letech 1946–1947. Odsunem zaznamenal losinský obecní život zásadní změnu. Vznikly zcela nové spolky, organizace, byly přetrhány staleté vazby

a tradice. Jako většina okolních obcí, také Velké Losiny nebyly dostatečně dosídleny českým obyvatelstvem a na počátku 50. let 20. století zde bylo strženo asi 100 nedosídlených zchátralých objektů. Počáteční osidlovací euforie, za níž byla obsazena národními správci většina provozoven a podniků v obci, obnoven provoz lázní, založena ovocnářská šlechtitelská stanice, obnovena většina státních úřadů a kdy vzniklo široké spektrum zájmových spolků v čele s organizací Sokol. Po převzetí moci komunistickou stranou v únoru 1948 byla postupně zrušena většina tradičních zájmových uskupení a veškeré podnikatelské subjekty sdruženy do družstev a jednot. Mnohé provozovny byly zrušeny – kuriózní byla např. situace s prodejny masa, kterých se nacházelo v obci v roce 1947 pět a v roce 1963 již ani jedna. Těžkosti se vyskytly také při zřizování zemědělského družstva, které vznikalo velmi pozvolna a za nezájmu drobných zemědělců v letech 1949–1952. Zásadní změnou v dosavadním životě obce se stalo zrušení lázeňského provozu v roce 1950 a přebudování lázní na rehabilitační ústav pro pacienty postižené obrnou. To zcela změnilo dosavadní lázeňský ráz obce a přerušilo lázeňskou tradici obce na dalších 40 let.

V 50. letech výstavba v obci stagnovala a docházelo spíše k opravám stávajících provozoven. V průběhu 60., 70. a 80. let proběhlo několik významných obecních staveb. Bylo nutno řešit především nedostatek nových bytů, proto bylo v letech 1965–1969 postaveno panelové sídliště „Vítězného února“ (dnes U Papírny) na polnostech před ruční papírnou. V roce 1972–1975 bylo postaveno na levém břehu papírenského náhonu sídliště 1. máje. V letech 1980–1984 byla v obci postavena také nová základní škola, v letech 1983–1984 zdravotní středisko a na sklonku 80. let moderní hotel Diana na svahu Lázeňského vrchu. V roce 1976 byly k Velkým Losinám jako střediskové obci přičleněny dříve samostatné obce Bukovice, Maršíkov a Žárová, které jsou dodnes jejich součástí.

Po roce 1989 došlo k opětovnému hospodářskému, politickému i kulturnímu oživení obce. V souvislosti s oživením lázeňského života vzniklo v Losinách množství restauračních a ubytovacích zařízení a prodejen nejrůznějšího sortimentu zboží. Vznikly však také na zdejší poměry větší průmyslové podniky (Vodohospodářské strojírny Kubíček, strojírny Bencopo).

V roce 1997, kdy byla celá střední Morava postižena ničivou stoletou povodní, byly Velké Losiny jako obec povodní ušetřeny. Zničeno bylo jen vodní dílo ruční papírny a tzv. Maršíkovský most. První dekáda 21. století znamená pro Losiny především rozsáhlé stavby, opravy veřejných budov a rekonstrukce komunikací – v letech 1998–2006 proběhla stále ještě nedokončená oprava farního kostela, v letech 2006 a 2007 stavba kanalizačního vedení v horní části obce a stavba domu s chráněnými byty. V roce 2006 proběhla zásadní oprava staré školní budovy. Přesto, že atraktivní prostředí přilákalo v posledních letech do Losin mnoho zájemců o výstavbu rodinného bydlení, obec zaznamenává od počátku 90. let 20. století stálý úbytek obyvatel (na počátku roku 1994 žilo ve Velkých Losínách s částmi 2932 obyvatel a k 1.1.2011 žilo 2745 obyvatel). (Obecní úřad ve Velkých Losínách, Velké Losiny 650 let, 2001)

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ OBCE VELKÉ LOSINY V ROCE 2011

V loňském roce 2011 byly ve Velkých Losínách v provozu 2 mateřské školy. MŠ Sluníčko a MŠ Veverka. Základní škola, kterou navštěvují žáci 1 – 9 třídy. V obci Velké Losiny se dále nachází knihovna a římskokatolický kostel Svatého Jana Křtitele. V přidružených obcích Maršíkov je dřevěný římskokatolický kostel Svatého Michala a v obci Žárová je opět dřevěný římskokatolický kostel Svatého Martina. (Velké Losiny [online]. [cit. 28. března 2012]. Dostupné na <http://www.losiny.cz/>.)

*Tab. 1. Úřední deska obce Velké Losiny- Demografický vývoj obce 2011
(Úřední deska obecního úřadu Velké Losiny)*

Počet obyvatel	celkem	Vel. Losiny a Ludvíkov	Bukovice	Maršíkov	Žárová
K 1.1.2011	2 745	2 339	77	183	146
VÝVOJ POČTU OBYVATEL V PRŮBĚHU ROKU 2011					
Počet narozených	32	29	1	2	0
Počet zemřelých	29	24	2	2	1
Počet přistěhovaných	70	63	0	7	0

Obr.6 Základní škola

Obr.7 Dřevěný kostel v Maršikově

Obr.8. Dřevěný kostel v Žárové

V obci Velké Losiny se nacházejí 2 významné kulturní památky. Tou první je krásný renesanční zámek s arkádami a freskami, který je obklopen krásným parkem. Tento zámek byl v roce 1995 prohlášen národní kulturní památkou. Další národní kulturní památkou je od roku 2002 ruční papírna, o které je zmíněno v dalším textu bakalářské práce.

Turisticky zajímavým objektem jsou termální lázně s kapacitou 210 lůžek. Tyto lázně spolu s firmou Kubíček VHS s.r.o. jsou největšími zaměstnavateli v obci. Každá z těchto firem zaměstnává přes 100 pracovníků. Další poměrně vysoký počet pracovních míst nabízejí penziony, hotely a restaurace v obci a blízkém okolí. Tato skutečnost je způsobena blízkostí Jeseníků a jejich letnímu a zimnímu sportovně turistickému využití.

Obr.9. Hotel Praděd rok 2012

Obec Velké Losiny rovněž aktivně žije kulturním a společenským životem. Velmi známá je začátkem června Maršíkovská pouť. Dále pak Svatojánské slavnosti, které trvají tři dny a jsou známy jako víkendový jarmark plný kulturních, sortovních a společenských akcí. Pravděpodobně nejznámější a největší kulturní akcí je tzv. Losinské kulturní léto. Jedná se o divadelní, hudební a filmový festival, který se koná na zámku Velké Losiny již od roku 2001. Za dobu své existence se vyprofiloval jako jedna z nejvýznamnějších kulturních akcí Olomouckého kraje, kterou od jejího založení navštívilo více jak 38.000

diváků. (Ruční papírna Velké Losiny [online]. [cit. 28. března 2012]. Dostupné na <http://www.rpvl.cz/>.)

Obr.10. Losinské kulturní léto- zámecké nádvoří (Ruční papírna Velké Losiny [online]. [cit. 28. března 2012]. Dostupné na <http://www.rpvl.cz/>.)

2 HISTORIE VÝROBY PAPÍRU A JEJÍHO ROZŠÍŘENÍ DO EVROPY V KONTEXTU S VÝROBOU RUČNÍHO PAPÍRU VE VELKÝCH LOSINÁCH

2.1 Objev výroby papíru v Číně a jeho putování do Evropy

Jak uvádí historik Sedláček, jako objevitel a tvůrce papíru je považován Tsai Lun (62 – 121 n. l.), úředník císaře Han Ho Ti, který pocházel z provincie Huan v jižní Číně. Ten přibližně roku 105 zkoušel nahradit málo trvanlivé a nepraktické destičky jiným, vhodnějším materiálem. Za použití vláken lýka a kůry morušovníků, bambusových výhonků, konopí a zbytků rybářských sítí vyrobil první papír. Na základě kladného ohlasu u císaře a díky dobrým vlastnostem papíru, jako jsou skladnost a lehkost psaní začal být tento papír hojně využíván. V následujících letech se výroba papíru modifikovala a upravovala. Ovšem podstata výroby zůstala stejná a používá se prakticky dodnes.

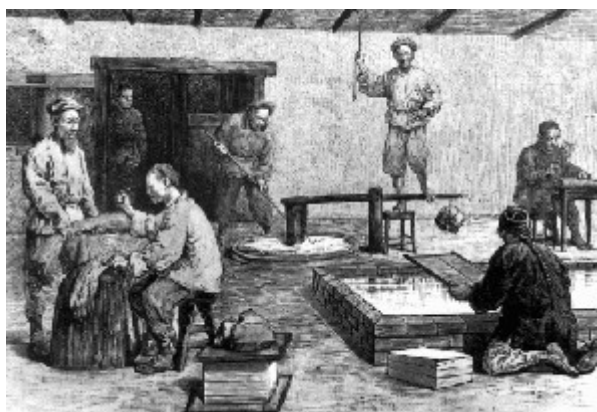

Obr. 11. Fragment tabulky s klínovým písmem z poloviny 7. stol. př. n. l. (Q – Klub Příbram [online]. [cit. 6. dubna 2012]. Dostupné na <<http://www.quido.cz>>.)

Díky rozšiřování výroby papíru v Číně, začíná umění výroby pronikat i za hranice obrovského impéria Číny. První zemí, do které dorazila technologie výroby papíru, byla Korea. Papír se i zde stal velmi používaným materiálem.

Korejci mají velký podíl na dalším rozvoji papírenské výroby. Jako první vymysleli a zavedli barvení papíru do hmoty, začali používat papírové obálky. Přes Koreu se znalost výroby papíru dostala do Japonska. Zde se na mnoha místech uchovala výroba ručního papíru v tradiční podobě dodnes. Tradiční japonský ruční papír se nazývá washi. Jednotlivé druhy washi mají své specifické názvy podle toho, jaká výchozí surovina byla pro jejich výrobu použita, např. různé květy, rostliny a dřeviny. Další zemí v putování výroby papíru byl Nepál. Ovšem cesta výroby papíru byla velmi zdlouhavá, protože za vyzrazení tajemství výroby byly velmi vysoké tresty. Převážně trest smrti.

V jedné z bitev samarkandských vojáků čínsko-arabské války v roce 751 byl zajat náhodně i znalec výroby papíru. Aby si uchránil život, prozradil výrobní postup. Zakrátko se ze Samarkandu tajemství výroby papíru rozšířilo do asijských zemí a následně se přes Afriku dostalo do Evropy.

Obr.12. Výroba papíru v Číně (The institute of Paper Science and Technology [online]. [cit. 10. března 2012]. Dostupné na <<http://ipst.gatech.edu>>.)

V osmém století, kdy Arabové zjistili tajemství výroby papíru od Číňanů, založili první papírnu v Bagdádu a následně na to další v Damašku. Postupně se znalost výroby papíru rozšiřovala do Evropy.

První zemí v Evropě, kde se začal vyrábět papír, bylo Španělsko, a to Xativa u Valencie roku 1144. Později Albarells v Katalánii roku 1193. Ze Španělska se technologie výroby papíru přesunula do Itálie – Fabriano u

Ancony 1276. Dále se začalo vyrábět také v Padově, Tarvisu a v dalších městech. Italský papír byl velmi kvalitní a už ve 14. století zásobovaly italské papírny prakticky celou Evropu. Do roku 1782 bylo v Itálii 36 papíren.

Z Itálie si dále vzácný vynález razil cestu do Francie. Ve 14. století je to např. Champagne, odkud se potom vyváží papír do západního a severního Německa, například papírna Ulmana Stromera v Norimberku 1390. Pozadu ale nezůstává ani **Švýcarsko**. Papírny jsou zde známy již od počátku 15. století. Nejstarší zmínka je o papírně Praromano a Marly z r. 1411.

Do **rakouských alpských zemí** se do konce 15. století dodával téměř výhradně papír italský, přestože se i tady již v posledních desetiletích 15. století objevují i papíry jihoněmecké, dovážené po Dunaji na vorech v sudech.

V Polsku vznikla první ruční papírna v roce 1540 v Dušinkách. V současnosti je zde ruční výroba papíru opět obnovena.

První holandská ruční papírna byla založena 1586 Janem Jakubem du Bois v Alkmaaru. Další roku 1625 Martinem Orgesem v Heelsumu u Arnhemu v provincii Gelderland. Zde se ruční papír vyrábí dodnes. Zajímavostí je poslední dochovaný větrný mlýn na výrobu papíru z r. 1692 „De Schoolmeester“ který se nachází v provincii Noord-Holland. Dále je Holandsko především známo svým skvostným papírem a technickým pokrokem - vynalezením holandru (zrychlený způsob mletí vstupních surovin).

V **Anglii** Johan Tate zřídil kolem roku 1490 papírnu ve Stevenrage v Hertfordshire. Nejspíše pochodem přes Německo proniklo papírnictví do zemí severních - **Dánska** a **Švédska**. Do Dánska v 16. století, kdy se jako nejstarší papírna uvádí r. 1576. V 16. století zná výrobu papíru i vzdálené Švédsko. Nejstarší známou je papírna Raberga od r. 1523.

Ve **Finsku**, jehož mohutný rozvoj papírenského průmyslu od sedmdesátých let 19. století úzce souvisí s rozvojem výroby buničiny, známe zatím nejstarší papírnu v Tuomashöle z r. 1667 s papírníkem Oberbärem. (Sedláček, R. 1996)

2.2 Začátek výroby papíru v Čechách

Prvním, ovšem ne zcela ověřeným a archivně podloženým údajem o výrobě papíru na území našeho státu je rok 1370. V tomto roce byla údajně založena papírna v Chebu a to Karlem IV., který povolal do českých zemí italské papírníky.

Proto jako první skutečně ověřenou papírnou v Čechách byla papírna ve Zbraslavi založená roku 1499. Tuto zprávu nacházíme v registru královské kanceláře z doby krále Vladislava II. Jagelonského z let 1498 – 1502. Jedná se o výpis z konceptu listiny ze dne 24. května 1499, vydané v Budíně. Podle níž král povoluje opatu cisterciáckého kláštera ve Zbraslavi, aby jeho mlynář Jan „*šatuov starých, kteréž k děláni papíru příslušejí, jinam ze země voziti a prodávati nedopůštěl, než sám, aby je kupoval a papier z nich pro obecný užitek země České dělal*“. (Sedláček, R. 1996, s.7)

V následujícím 16. století dochází v Čechách k velkému rozmachu papírenské výroby. Výrobní techniku a zkušenosti k nám přinášeli zejména papírníční mistři z německých oblastí, kde se výroba papíru rozšířila již v 15 století. Papírny, nazývané též „papírenské mlýny“, vznikaly v tomto období zpravidla jako součást větších městských celků, neboť především tam byly nejvýhodnější podmínky pro nákup hadrů, jako základní papírenské suroviny a také pro odbyt hotových výrobků. V roce 1505 vznikla papírna trutnovská. Po ní vznikají papírny frýdlantská r. 1516, papírna pražská staroměstská r. 1524 (Freiova) a dvě papírny v Libni. Další vzniklou papírnou v Čechách byla v roce 1540 papírna chebská. Pravděpodobně do poloviny 16. století lze také zařadit papírnu v Nedošíně u Litomyšle, r. 1559 papírnu v Ústí nad Labem a papírnu nad Jirkovem. Dále jsou známy papírny v Dolní Poustevně (r. 1569), Benešově nad Ploučnicí a v Mimoní (r. 1590).

Na Moravě se jako nejstarší papírna traduje papírna v Olomouci (r. 1505), Brně (r. 1517), Jihlavě (r. 1540) a Litovli (r. 1557).

V posledním desetiletí 16. století vznikly, nebo existovaly papírny v Praze na Starém Městě, v Jirkově, v Kunčicích u Vrchlabí, Velké Losiny (r. 1596),

Chomutově nebo Jáchymově. Celkem na území Čech a Moravy bylo v provozu v 16. století 22 papíren.

Největšího rozkvětu však dosáhla manufakturní výroba papíru v 17. a 18. století, kdy bylo v českých zemích několik desítek papíren. (Sedláček, R. 1996)

„S příchodem technického pokroku a průmyslové revoluce 19. století se ručním papírnám objevila neúprosná konkurence v podobě prvních strojových papíren, která nakonec vedla k postupnému zániku papírnického řemesla jak u nás, tak i v celoevropském měřítku.“ (Sedláček, R. 1996, s.7)

Tyto papírny vyráběly papír na papírenských strojích velmi efektivně a kvalitně. Ruční klasická výroba papíru se uchovala jen v několika málo papírnách v Evropě. A to převážně díky specifčnosti a originalitě papírenských výrobků. (Sedláček, R. 1996)

3 TRADICE A HISTORIE VÝROBY RUČNÍHO PAPIŘU VE VELKÝCH LOSINÁCH

3.1 Vznik Ruční papírny ve Velkých Losinách

První zmínkou o existenci vrchnostenské papírny ve Velkých Losinách je kupní smlouva, již poručníci Ladislava Veleny ze Žerotína prodávají Janu mladšímu na Losinách panství Rudu a Bludov. Smlouva je psána na papíru s losinským filigránem – lvem s korunkou na hlavě, stojícím na třech hůrkách a je datována v Brně 25. března 1596. Několik dalších prokazatelně datovaných losinských filigránů nacházíme od r. 1598. Jedná se například o druhou nejstarší průsvitku na přiznávacím listě Kateřiny Mindczentovny z Mindczentu, vydaném ve Slavičíně dne 29. 5. 1598. Na základě těchto okolností se můžeme domnívat, že velkolosinská ruční papírna byla Janem ml. ze Žerotína založena jako jeden z podniků vrchnostenského hospodářství někdy po roce 1591, nejpozději však 1596. Papírna vznikla přestavbou vrchnostenského obilního mlýna na mlýn papírenský. Přestavba obilního mlýna na mlýn papírenský nebyla na sklonku 16. století věcí příliš neobvyklou. Na základě této skutečnosti můžeme dnes s jistotou označit vodní náhon jako nejstarší součást ruční papírny. (Obecní úřad ve Velkých Losinách, Velké Losiny 650 let, 2001)

3.2 Vývoj ruční papírny ve Velkých Losinách do r. 1855

Losinská papírna už v prvním období své existence zřejmě nepatřila k příliš výnosným podnikům vrchnostenského hospodářství. Patrně pro konkurenci nedaleké šumperské papírny, založené v roce 1566 – tedy o celých třicet let dříve, zklamala očekávané naděje losinské vrchnosti na vyšší příjmy do panské pokladny. Nelze se proto divit, že již v roce 1603 Žerotínové papírnu prodali i s přilehlou zahradou za 150 tolarů papírnickému mistru Ondřeji Klugovi. V následujících desetiletích se zde vystřídalo několik papírníků ze známých papírnických rodin Schnellerů a Bittnerů, avšak ani jim se v papírně příliš nedařilo. I přes snahu vyrábět co nejširší sortiment běžných druhů papíru,

dokonce i lepenky, se s losinkými výrobky po celé 17. století setkáváme povětšinou jen na písemnostech zdejšího panství.

Když si v roce 1673 vdova po papírníku Bartelu Schnellerovi Barbora brala za manžela Kryštofa Göttlichera, netušil ani jeden z nich, jaká utrpení je v následujících letech očekávají. Roku 1678 byly ve Velkých Losinách rozpoutány smutně proslulé čarodějnické inkviziční procesy. A právě jednou z prvních obviněných se roku 1679 stala i všeobecně vážená papírnice Barbora. Soudním tribunálem v čele s pověstným inkvizitorem Franzem Heinrichem Obligem byla po dlouhých měsících věznění, spojených s mučením a vyčerpávajícími výslechy, odsouzena jako údajná čarodějnice a 2. září 1680 zaživa upálena na hranici. Krátce na to postihla zdejší kraj morová epidemie, během níž zemřely čtyři Göttlicherovy děti, papírenský tovaryš a tři služky v papírně.

Po roce 1683 jsou známi jako držitelé papírny další příslušníci rodiny bývalého losinského papírníka Bittnera. Za působení Petra Bittnera a posléze jeho syna Daniela Bittnera papírna příliš neprosperovala. Snad právě proto roku 1692 vrchnost zadluženou a zchátralou papírnu odkoupila za 780 zlatých zpět do svého vlastnictví.

Žerotínové investovali do oprav budov a výrobního zařízení pře 300 zlatých a dalším papírníkům již podnik pouze pronajímali za příslušnou činži. V prvních desetiletích 18. století následovala řada dalších důkladných oprav papírenských stoup, čerpacích kádí i dalšího technického vybavení papírny. I přes tyto nákladné opravy, s nimiž současně byla v papírně navíc zavedena i mnohá technická zlepšení, jako např. roku 1729 zcela nový vynález – dřevěný holandr na přípravu papíroviny a železná palice k hlazení papíru – zápasili zdejší nájemci neustále s dluhy a nepřízní osudu.

Obr. 13. Litinová vana holandru s papírovinou (Pramen: SEDLÁČEK, R. 400 let Ruční papírny ve Velkých Losinách. Olšany: MORPA, 1996, s. 34)

To byl asi také hlavní důvod, proč Žerotínové celkem ochotně prodali r. 1778 papírnu znovu, tentokrát již definitivně, tehdejšímu nájemci Matyáši Wernerovi za celkovou sumu 400 zlatých a 130 zlatých roční činže. Manufaktura byla tehdy mimo stoupy a holandru vybavena dvěma čerpacími káděmi. Za Wernerova působení na sklonku 18. století vstoupila losinská papírna poprvé od svého vzniku do období hospodářského rozkvětu. Podnikavý papírník obchodoval s papírem i do vzdálených oblastí tehdy již rakouské Haliče a Bukoviny. Získané prostředky pak vložil do velkoryse zahájené přestavby dosud převážně dřevěných objektů papírny. Dosavadní areál papírny navíc rozšířil koupí přilehlých pozemků. Avšak ani jemu nakonec nezůstalo dostatek prostředků a hlavně času, aby výstavbu papírny dokončil, neboť r. 1795 zemřel. Roku 1823 se papírnickým mistrem v Losinách stal Wernerův zeť František Sterz, původem z Dolních Rakous, který pokračoval v započatých stavebních pracích. Tehdy získala hlavní budova papírny svou dnešní klasicistní podobu s typickou mansardovou střechou krytou šindelem. Po krátkém období prosperity se však opět začala projevovat vleklá krize. Papírník Sterz přivedl navíc neuváženými výdaji podnik ke konkurzu a přestavbu papírny tak mohl definitivně dokončit roku 1825 až další z jeho nástupců. Svědčí o tom dodnes kamenný štuk nad vstupním portálem budovy papírny, který je opatřen letopočtem 1825 s iniciálami PW – mistra Philipa Wenzla. (Sedláček, R. Ruční papírna Velké Losiny)

Ekonomický úpadek losinské papírny, vyvolaný rychle klesající výrobou papíru, vyvrcholil po smrti Philipa Wenzla roku 1845. Ve snaze zvýšit zdroj příjmů ze svého podniku zřídila vdova Anna Wenzelová v jeho prostorách a na přilehlých pozemcích apreturní dílnu s bělidlem lněného plátna.

Ruční výroba papíru v těchto letech procházela snad nejtěžší krizí, která v případě většiny ostatních ručních papíren byla příčinou jejich definitivního zániku. Po více než dvou staletích existence papírny se nyní papír vyráběl jen tři dny v týdnu, přičemž se čerpalo pouze z jedné kádě.

Obr. 14. Ruční čerpání papíroviny (Časopis PACKAGING, 06/2007, s.16)

3.3 Ruční papírna ve Velkých Losinách od r. 1855 po současnost

V roce 1855 se řízení papírny ujal textilní podnikatel Anton Schmidt – synovec Anny Wenzelové. Jeho rodina vlastnila podnik následujících 90 let. Schmidtové zde zavedli jako nosný výrobní program apreturní dílnu a bělidlo plátna. Po polovině 19. století, kdy manufakturní výroba papíru prožívala v celé Evropě svou poslední krizi a postupně zanikala pod tlakem konkurence nastupující průmyslové strojové výrobě papíru, se tak zdálo, že i ruční výroba v losinské papírně se blíží svému konci.

Prosperující textilní firma rodiny Schmidtů však právě tehdy začala užívat ruční papír, vyráběný již jen v minimálním množství, jako obalový materiál pro své velmi kvalitní lněné a bavlněné zboží. Ten se postupem doby stal zejména pro své nenapodobitelné vlastnosti (charakteristický nepravidelný okraj) na trzích zárukou kvality do něj adjustovaných textilií. „*Navíc koncem 70. let 19. stol. byly opět takřka náhodou objeveny vynikající filtrační vlastnosti nekližených ručních papírů vyráběných z klasické hadrové suroviny. V letech 1880-1881 se losinské papíry prezentovaly na I. mezinárodní farmaceutické výstavě v australském Melbourne, kde pro svou kvalitu obdržely velmi dobré ocenění v podobě zlaté medaile.*“ (Sedláček, R. 1996, s.31) Tímto úspěchem se současně podstatně rozšířily sféry dalšího možného uplatnění ručního filtračního papíru v oblasti rozvíjejících se odvětvích farmaceutického a chemického průmyslu.

Výroba ručního papíru ve dvacátých a především třicátých letech minulého století zaznamenala další vzestup. Mimo doposud standardního sortimentu filtračních papírů a kartonů, které nacházely široké odbytové možnosti v potravinářském průmyslu, zejména v pivovarnictví, dosáhly značné obliby i doposud opomíjené druhy psacích papírů a akvarelových papírů a kartonů. Řemeslná výroba papíru ručním nabíráním papíroviny na síta se stala již zcela ojedinělou až atypickou. Zdejší produkce především v širokém okruhu výtvarných umělců té doby začala pomalu vstupovat do období své renesance. Ve 20. a 30. letech došlo postupně také ke „znovuobjevení“ kvality a krásy pravého ručně čerpaného papíru v řadě oborů výtvarné, knižní a umělecké tvorby.

V letech 1939 – 1945 ovšem společnost hospodařila se ztrátou. Od roku 1942 procovala výroba papíru jen přibližně na poloviční výkon. Proto také dříve prosperující firma „Ant. J. Schmidt´ a Sohne“ vykazovala stále ztráty.

Po skončení 2. světové války roku 1945 byl majetek firmy „Ant. J. Schmidt´ a Sohne“ konfiskován. První poválečná léta 1945 – 1946 byla velmi těžká plná neustálých změn. Určitě to byla i tradice dosavadní dobré práce, kvality výrobků, lidské zručnosti a širokého využití výrobků, která pomohla po roce 1945 novým českým pracovníkům překonat i poslední výrobní krizi, vzniklou odchodem zkušených německých odborníků a ztrátou řady dlouholetých obchodních spojení. Ruční papírna ve Velkých Losinách se začlenila v roce 1947

do komplexu národního podniku Moravské papírny, jako samostatný závod. (Obecní úřad ve Velkých Losinách, Velké Losiny 650)

V polovině 70. let byla zahájena postupná rekonstrukce areálu velkolosinské papírny, který byl současně zapsán do státního seznamu nemovitých kulturních a technických památek. Dokončení první etapy oprav završilo v roce 1987 otevření specializovaného Muzea papíru, jehož historické expozice dějin papírenské výroby včetně stěžejních pracovišť výroby ručně čerpaných papírů jsou celoročně zpřístupněny veřejnosti. Spojení klasické manufakturní výroby a muzejní prezentace objektu v jeden kompaktní celek dává velkolosinské papírně přitažlivou podobu „živého muzea“, které se svým pojetím i významem může srovnávat se zahraničními muzei obdobného zaměření.

Po čtyřech staletích nepřetržité existence představuje dnes velkolosinská ruční papírna se svou klasickou manufakturní technologií výroby papíru ojedinělou památku neobyčejné kulturní, technické a historické hodnoty. Lze ji současně označit za nejstarší dosud pracující ruční papírnu v zemích střední Evropy. Stále udržovaná tradiční výrobní technika, jež se právě zde zachovala bez podstatných změn, je názorným dokladem někdejšího významu a vývoje starého papírnického řemesla.

Ruční papír se stále vyrábí z kvalitních přírodních bavlněných a lněných vláken. Z nich připravená papírovina se tak jako před staletími ručně nabírá, tzv. čerpá na papírenská síta. Každý jednotlivý arch ručního papíru je tak vlastně originálem se svými typickými vlastnostmi, zejména nenapodobitelným nepravidelným okrajem. Mokrý listy papíru se po vylisování suší v prostorných půdních sušárnách, klíží, znovu suší a v poslední fázi výrobního postupu pečlivě hladí na kalandru, kontrolují a třídí. (Sedláček, R. Osnova průvodcovského výkladu)

U příležitosti významného jubilea – 400 let nepřetržité existence výroby ručního papíru ve Velkých Losinách – byla v roce 1996 zahájena další rozsáhlá etapa rekonstrukce celého areálu, která pokračuje dodnes. V roce 2002 byla Ruční papírna ve Velkých Losinách českým státem prohlášena Národní kulturní památkou. Od roku 2006 přebírá provoz papírny samostatná akciová společnost Ruční papírna Velké Losiny a.s.

V roce 2006 byla v objektu otevřena nová reprezentativní prodejna a v rekonstruovaných půdních podlažích nové výstavní prostory. Současně byla pro návštěvníky otevřena i nová stylová restaurace „LOSÍN“, která vznikla adaptací původně hospodářského objektu ve vstupní části areálu papírny. (Q – Klub Příbram [online]. [cit. 6. dubna 2012]. Dostupné na <<http://www.quido.cz>>.)

Unikátní areál významné technické památky, která zejména z pohledu více jak čtyřsetleté kontinuity tradiční ruční papírenské výroby nemá v oblasti střední Evropy obdoby. Je jediným evropským výrobcem, který neprodukuje ruční papír jen jako součást muzejního programu pro turisty, ale s každodenní pracovní dobou pro své zákazníky a odběratele. (Sedláček, R. Prohlídkový okruh II)

Obr. 15. Současný pohled na ruční papírnu.

3.4 Výrobky ruční papírny ve Velkých Losinách

3.4.1 Standardní výrobky z ručního papíru

Mezi standardní výrobky ruční papírny řadíme **Grafické ruční papíry a kartony**, které se používají k exkluzivní a výjimečné osobní nebo firemní korespondenci. Dále k výrobě speciálních certifikátů, vizitek, diplomů, ceninových papírů, kartiček, cenovek, pozvánek, pamětních listů a podobně.

Obr. 16. Prodej ručních papírů a kartonů

Dle požadavku zákazníků je zde možné vyrobit originální papíry a kartony pro tvorbu dokumentů doplněný standardní nebo i vlastní průsvitkou (FILIGRÁNEM).

Nejnáročnější zákazníci mohou volit také z dalších nestandardních barevných odstínů papírů. Životnost papírů a kartonů je díky dodržení optimálního pH při výrobě, oproti sériově vyráběným produktům výrazně prodloužena. S ohledem na proces klížení do hmoty v rámci tradiční výroby papíru technologií ručního čerpání, používanou kontinuálně od r. 1596, je možno papír využít nejen pro ruční psaní, ale také pro tisk inkoustovými tiskárnami a také některými laserovými tiskárnami.

Mezi další klasický produkt Ruční papírny můžeme zařadit **Akvarelové ruční kartony**. Tyto kartony s vyšším podílem lněného vlákna (podíl bavlněného a lněného vlákna je 60/40%) jsou určeny pro všechny typy akvarelových technik. Maximální velikost takto vyráběných akvarelových kartonů je 56 x 76 cm a maximální plošná hmotnost (gramáž) je 440 g/m². Všechny papíry a kartony jsou přirozeně nepravidelné a díky tomu působí archy historizujícím a exkluzivně dekorativním dojmem. Obecně lze tuto skupinu výrobků charakterizovat jako produkty určené pro další zpracování respektive

pro další výrobu různorodých výrobků. (Ruční papírna Velké Losiny [online]. [cit. 10. března 2012]. Dostupné na <<http://www.rucnipapirna.cz/>>.)

Obr.17. Ukázka luxusních vizitek a kartiček z produkce papírny

3.4.2 Dárkové dopisní sady, obálky a jiné výrobky

Do této kategorie můžeme zařadit různé výrobky ruční papírny, které jako základ používají ruční papír a jsou již dále zhodnoceny. Tyto výrobky patří mezi výjimečné produkty a mají nezaměnitelnou charakteristiku a osobitost. Převážná část těchto produktů se vyrábí již několik desítek let a mezi zákazníky je o ně stále velký zájem. Samozřejmě jsou průběžně modernizovány dle aktuálních trendů. Mezi jednodušší výrobky lze zařadit obálky, již předtištěná přání, dopisní papíry, vizitky, komplimentky, svatební přání, novoročenky, kalendáře a podobné produkty, které se potiskují a dále polygraficky zpracovávají v konečný nezaměnitelný a naprosto jedinečně se prezentující výrobek.

Obr. 18. Prodej obálek z ručního papíru

Velmi oblíbeným produktem ruční papírny jsou historické mapy převážně větších formátů (50 x70 cm). Mezi nejžádanější patří Stavovská mapa Moravy (1716). Jedná se o exkluzivní set čtyř listových map Moravy, vydaných nákladem moravských stavů 1716.

Mezi již luxusnější výrobky ruční papírny řadíme dárkové dopisní sady.

Tyto sady obsahují převážně několik archů ručně čerpaného papíru, které mohou být opatřeny tematickým potiskem. Dále většinou stejný počet luxusních obálek, které rovněž mohou být opatřeny tematickým potiskem. Tento potisk lze na přání zákazníka upravit a zvolit například firemní image, nebo monogram privátní osoby. Nejluxusnější dopisní sady jsou baleny do složek vyrobených z pravé kůže a doplněny kvalitním psacím nástrojem.

Obr. 19. Historické mapy na ručním papíru

3.4.3 Kaligrafické sety a ostatní výrobky

Tyto výrobky lze charakterizovat jako exkluzivní produkty vhodné převážně jako dárky. Jsou to psací sety, obsahující originální pero, náhradní hroty, inkoust a rovněž několik archů ručního papíru. Některé sety mohou obsahovat rovněž pečetidla.

Většina těchto setů je vyráběna v kooperaci s jinými výrobci a prodávána pod hlavičkou Ruční papírny Velké Losiny.

Převážná část těchto výrobků nějak souvisí s tradicí ruční papírny, i když nejsou přímo jejími výrobky. Mezi tyto produkty řadíme například ručně rytá pečetidla, ručně odlévané svíce, speciální plnicí pera a dokumentní inkousty, dřevěné přihrádky na psací potřeby, tematická literatura a pamětní knihy, české sklo a různé upomínkové předměty.

Tato skupina výrobků, i když není celá vyráběna v ruční papírně, je svou personifikací a charakterem přímo předurčena k prodeji pod hlavičkou ruční papírny. Rovněž dotváří charakteristický historizující image ruční papírny a samozřejmě přináší nezanedbatelný ekonomický přínos ruční papírně.

Obr. 20. Originální pečetidlo a speciální vosk

Obr. 21. Kaligrafické sety z produkce papírny

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 NÁVRH EXKURZE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V PAPIRNĚ VE VELKÝCH LOSINÁCH

Praktickou část bakalářské práce jsem rozdělila do šesti podkapitol. První podkapitola je pojata jako motivace dětí na návštěvu ruční papírny. Činnosti v ní popsané se vztahují k prostředí mateřské školy. Až následující podkapitoly jsou vázány k ruční papírně. Každou jednotlivou kapitolou chci děti seznámit pohádkovou formou se základními informacemi z historie a použití papíru. Základním pilířem exkurze je existence pěti skřítků (Papírníček, Cestovatel, Vodníček, Pracovníček a Soutěžníček). Tito skřítkci budou děti seznamovat formou pohádkové hry s některými, věkově adekvátními informacemi o papíru.

Předkládám tímto návrh exkurze pro předškolní děti, návrh aktivit. Ruční papírnu ve Velkých Losinách navštěvují různí lidé, různého věku. Mojí snahou bylo vytvořit takový návrh, který by byl pro tyto děti, tzn. předškolního věku, zajímavý a záživný. Aby tyto děti zapojovaly během exkurze všechny své smysly. Celá exkurze je vlastně procházka papírnou a zastavení se v 5 ti místnostech. Absolvuje ji jeden průvodce v převleku za skřítku. V každé z pěti místností si průvodce – skřítek nasadí jinou papírovou čepici s napsaným jménem konkrétního skřítku. Čepice jsou i barevně odlišné. Tuto formu jsem zvolila z důvodu udržení pozornosti dětí a jejich schopnosti vnímat některé, pro děti naprosto nové informace. To znamená, skřítek „Papírníček“ vysvětlí dětem v první kapitole základní vlastnosti papíru v kontextu jiných, dětem známých materiálů. Druhá kapitola, kterou vede skřítek „Cestovatel“ dětem popíše objev papíru v Číně a cestu tohoto objevu až do Velkých Losin. Ve třetí a zřejmě nejzajímavější kapitole děti naučí skřítek „Vodníček“, jak se vlastně vyrábí papír. V této kapitole si děti sami vyrobí takzvaným „čerpáním“ arch vlastního papíru. Tento arch si po vysušení odnesou jako cenný dárek a vzpomínku z návštěvy ruční papírny. Čtvrtá kapitola má za cíl seznámit děti s některými výrobky z produkce papírny a také děti naučit poznat ruční papír. O tyto informace se s dětmi podělí skřítek „Pracovníček“. Pátá a poslední kapitola je pod vedením skřítku „Soutěžníčka“. Tento skřítek se ptá dětí na některé informace z průběhu exkurze. Správné

odpovědi skřítka odmění drobnými dárky, vše z produkce ruční papírny. Jedná se o různé záložky, malé bločky popřípadě omalovánky, pastelky apod.

Ideální je zařadit přípravu na budoucí exkurzi papírny do pracovních činností dětí v mateřské škole, např. soutěž ve sběru papíru, diskuse o třídění odpadu, vycházka do přírody – sběr květin, listů nebo trávy, jejich vylisování. Toto si potom děti přinesou s sebou a vlisují do ručního papíru.

4.1 Motivace dětí předškolního věku (příprava na exkurzi)

4.1.1 Sběr papíru

Doba trvání: Celý rok

Cíl: Ochrana životního prostředí

Organizační forma: Individuální

Metoda: Praktická činnost

Dílčí vzdělávací cíle: Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí.

Vzdělávací nabídka: Smysluplné činnosti přispívající k péči o životní prostředí a okolní krajinu.

Rizika: Špatný příklad dospělých (chování ohrožující životní prostředí, neekologické postoje).

Kompetence: K učení, činnostní a občanské

Popis: Děti průběžně nosí do mateřské školy použitý papír. Mají základní povědomí o tom, že touto aktivitou přispívají k ochraně naší planety.

4.1.2 Třídění odpadu se zaměřením na papír

Doba trvání: 30 minut

Cíl: Naučit děti, tím že budou po sobě třídit odpad, pomůžou naší planetě. Umět rozeznat, jaké podoby má papír.

Organizační forma: Frontální, individuální

Metoda: Vyprávění, diskuze, předvádění, praktická činnost

Dílčí vzdělávací cíle: Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí.

Vzdělávací nabídka: Kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuze nad problémem, vyprávění, poslech, objevování).

Rizika: Špatný příklad dospělých (chování ohrožující životní prostředí, neekologické postoje).

Kompetence: K učení, k řešení problémů, komunikativní, činnostní a občanské

Pomůcky: Pracovní listy, časopis, pokreslený papír, papírový nápojový obal, toaletní papír, papírový obal na vajíčka, papírová krabice se sušenkami, předměty z různých materiálů (př. hřeben, pet lahev, sklenice, kartáček, pravítko, ...)

Popis: Paní učitelka čte dětem příběh „O bolavém bříšku“ (časopis SLUNÍČKO) jednoho z kontejnerů na odpad. S dětmi si vysvětlí pojem – kontejner, jaké existují a jak se vlastně odpad třídí. Dále je aktivita zaměřená hlavně na vymezení papírového kontejneru. Jaký může papír být: časopisy, letáky, pokreslené papíry, toaletní papír, noviny, nápojové kartony, papírové obaly od vajíček, ... Na stole jsou položeny různé předměty (jsou uvedeny v pomůckách). Děti mají za úkol vybírat předměty pouze z papíru. Na závěr celé činnosti se všichni podělí o sušenky z papírové krabice.

„Bolavé bříško

Byla jednou jedna zastrčená ulička. Na jejím konci stál kolotoč a tři kontejnery. (Modrý, žlutý, zelený). Byla hluboká noc. Mělo tu být ticho, ale nebylo! „To není možné!“, „Tady se nedá spát!“ Ozývalo se z kontejnerů. Proč modrý kontejner nařiká? Nemůže spát, protože ho bolí bříško! Poslouchejte děti, co se mu stalo: Kuba, který bydlí v domě hned za rohem, do modrého kontejneru dnes vysypal plný koš plastových lahví a skleněných lahví. S tím si bříško modrého kontejneru, zvyklého na PAPIR, poradit neumí! Nařikání vzbudilo nejen Kubu, ale i myšky, které bydlí pod keři. Myšák nakoukl modrému kontejneru do bříška a zavelel: „Všichni do práce, nebo se dnes nevyspíme!“ Rozespálý Kuba kulil oči z okna na

myšky, které vynášely z modrého kontejneru jeho odpadky a pečlivě je třídily: PLAST do ŽLUTÉHO kontejneru a SKLO do ZELENÉHO. Modrý kontejner přestal naříkat a všichni se uložili ke spánku. Jen Kuba teď ne a ne usnout ...

Druhý den se Kuba vozil s Jirkou od sousedů na kolotoči a mlsali sušenky z veliké papírové krabice. Když byla krabice prázdná, Kuba vyskočil a běžel ke kontejnerům. Ale tentokrát papírovou krabici nehodil do prvního na kraji. Vybral ten správný. Jestlipak děti poznáte, který?“

(časopis Sluníčko, 10/2011, s.7)

4.1.3 Sběr květin, listí nebo trávy – jejich sušení a vylisování

Doba trvání: 2 týdny

Cíl: Nasbírání přírodnin pro pozdější výrobu ručního papíru.

Organizační forma: Individuální

Metoda: Praktická činnost

Dílčí vzdělávací cíle: Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí.

Vzdělávací nabídka: Přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, vycházky do okolí. Praktické činnosti, na jejichž základě se dítě seznamuje s různými přírodními i umělými látkami a materiály ve svém okolí a

jejichž prostřednictvím získává zkušenosti s jejich vlastnostmi (praktické pokusy, zkoumání, manipulace).

Rizika: Špatný příklad dospělých (chování ohrožující životní prostředí, neekologické postoje).

Popis: Děti sbírají během vycházek různé trávy, květiny, listy. Nasbíraný materiál si následně usuší nebo vylisují. Takto vylisované plodiny si potom děti přinesou do ruční papírny a použijí je při výrobě ručního papíru.

4.1.4 Velké Losiny – cesta do Velkých Losin

Doba trvání: 20 minut

Cíl: Seznámit děti s cestou z Olomouce do Velkých Losin

Organizační forma: Frontální

Metoda: Vyprávění, předvádění, diskuze

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, koordinace ruky a oka), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí. Rozvoj a užívání všech smyslů. Rozvoj řečových schopností, a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování). Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie.

Vzdělávací nabídka: Manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, smyslové hry. nejrůznější činnosti zaměřené na rozvoj a cvičení postřehu a vnímání, zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti.

Rizika: Omezený prostor pro vyjádření a uplatnění představivosti a mimoracionálního poznávání.

Kompetence: K učení, komunikativní, sociální a personální

Pomůcky: Mapa cesty z Olomouce do Velkých Losin, barevná kostka, figurka

Popis: Paní učitelka si přichystá na magnetickou tabuli nakreslenou mapu cesty z Olomouce do Ruční papírny Velké Losiny, kostku s barvami a magnetickou figurku. Vysvětlí dětem, že pojedou brzy na výlet do ruční papírny. Tato cesta je nakreslena na obrázku. Děti tedy hravou formou zjistí, kudy asi pojedou. Seznámí se předem s trasou. Postup hry je takový, že paní učitelka postaví figurku na políčko „Olomouc“, hodí kostkou, podle barvy, která je na kostce, figurka postoupí na příslušné políčko. Takto se postupuje až do cíle, tzn. na políčko „Velké Losiny“. Obměna hry: mohou být figurky dvě – jedna za děvčata, druhá za chlapce, takto mezi sebou soutěží družstva chlapců a děvčat, či figurka se dostane do cíle dříve. Samozřejmě je možné tuto hru hrát i ve skupině atd.

Během putování figurky paní učitelka dětem vysvětluje, kudy cesta vede, přes která města atd.

Vysvětl.:

- 1) Litovel – CHKO Litovelské pomoraví, v okolí jsou Mladečské i Javoříčské jeskyně, rostlinstvo, řeka Morava
- 2) Loštice – výroba světoznámých tvarůžků
- 3) Mohelnice – město, kterým protéká řeka Morava, stejně jako Olomoucí
- 4) Zábřeh – v blízkosti se nachází pohádkový hrad Bouzov
- 5) Šumperk – vlakové nádraží, odkud jezdí vlaky přímo až do Velkých Losin

Obr. 22. Obrázková mapa cesty z Olomouce do Ruční papírny ve Velkých Losinách

4.1.5 Seznámení dětí se skřítky z papírny (jejich pozvání na exkurzi)

Doba trvání: 20 minut

Cíl: Seznámení dětí s naplánovanou exkurzí, se skřítky, kteří tam žijí.

Organizační forma: Frontální, individuální

Metoda: Vyprávění, dialog, praktická činnost

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování). Rozvoj hrubé i jemné motoriky. Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí.

Vzdělávací nabídka: Konstruktivní činnosti, poslech čtených či vyprávěných pohádek, vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo shlédlo. Přirozené i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě. Práce s literárním textem, s obrazovým materiálem. Kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuze nad problémem, vyprávění, poslech, objevování).

Rizika: Nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založených na vlastní zkušenosti.

Kompetence: K učení, komunikativní, činnostní a občanské

Pomůcky: Papírová čepice, kašpárek, papíry, pastelky

Popis: Celou tuto aktivitu řídí kašpárek. Ten se s dětmi nejprve přivítá. Vysvětlí dětem, proč za nimi přišel. Dostal úkol od skřítků z Ruční papírny ve Velkých Losínách, aby děti pozval na exkurzi do této papírny. Skřítkci totiž mají moc rádi děti, mají také ale hodně práce. Avšak vždy jsou šťastní, když se za nimi přijede někdo podívat. Skřítkci tedy žijí v ruční papírně, to už děti vědí a znají i cestu do Velkých Losin. Kašpárek si s dětmi může tuto cestu slovně zopakovat, děti si tak procvičí, co si pamatují z předešlé aktivity. Dále kašpárek dětem ukáže papírovou čepici, kterou skřítkci nosí na hlavě. Čepici mají z papíru, protože pracují v továrně, kde papír vyrábí.

Kašpárek může s dětmi probrat již nabyté vědomosti z předešlých popsanych aktivit, př. který kontejner je na papír, proč se použitý papír sbírá, může děti vyzkoušet, zda umí rozlišit, co patří do „papírového“ kontejneru (ukazuje dětem různé předměty – plasty, sklo, obaly, atd.)

Nakonec kašpárek dětem pomůže vyrobit si stejnou papírovou čepici, jakou si přinesl.

Děti si ji potom vymalují. A kašpárek se s dětmi rozloučí.

Obr. 23. Maňásek kašpárka a papírová čepice

4.2 Poznávání papíru v kontextu s jinými materiály

Doba trvání: 15minut

Cíl: Seznámit děti s papírem a jeho základními vlastnostmi v kontextu jiných, pro děti známých materiálů.

Organizační forma: Frontální, individuální

Metoda: Vyprávění, dialog, předvádění, praktická činnost

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj a užívání všech smyslů. Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování). Posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.).

Vzdělávací nabídka: Motivovaná manipulace s předměty, zkoumání jejich vlastností.

Rizika: Nerespektování rozdílných tělesných a smyslových předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí.

Kompetence: K učení, komunikativní.

Pomůcky: Papírová čepice s nápisem „Papírníček“, papír, sklo, plast, kůže.

Popis: Místností, kde se tato kapitola bude realizovat je první místnost klasického okruhu prohlídky muzea papíru v ruční papírně. Průvodce se převleče do kostýmu skřítky a na hlavu si nasadí papírovou čepici s nápisem Papírníček. Stylizuje se do této role. Vzhledem ke skutečnosti, že je začátek exkurze, skřítek seznámí děti s programem a formou této exkurze. Zmíní se o dalších čtyřech kamarádech, kteří se na děti moc těší. Připravili si pro děti zajímavé informace a možná i nějaké překvapení. Skřítek Papírníček se zeptá, jestli děti chtějí být s nimi kamarádi. Poté každému rozdá, respektive nasadí na hlavu podobnou papírovou čepici jakou má on sám.

Po tomto úvodním seznámení s průběhem a formou exkurze skřítek Papírníček začne dětem vysvětlovat základní vlastnosti papíru. Má nachystaných pár listů papíru a další pomůcky dle seznamu, pomocí kterých bude dětem tyto vlastnosti demonstrovat. Jedná se o sklo, plast a kůži. Průvodce během výkladu vyzývá jednotlivé děti, aby samy vyzkoušely některé vlastnosti.

Celá kapitola je pojata jako demonstrování a názorná ukázka rozdílů hlavních a základních fyzikálních vlastností materiálů. Jedná se především o srovnání tuhosti a pevnosti papíru v kontextu skla a plastu. Průvodce vysvětlí a názorně demonstruje, že papír je tvárný a poddajný, lze ho ohnout, přehnout, roztrhnout a tvarovat dle libosti, bez použití velké síly. Průvodce vyzve některé z dětí k pomoci. Oproti tomu použití síly k deformaci ostatních materiálů je prakticky nemožné.

Další z vlastností papíru, jež průvodce demonstruje, je možnost psát a malovat pastelkami na papír. Vyzve děti, aby si vzaly některý z nabízených materiálů a zkusily na tyto materiály psát a malovat. Děti samy určí, na které z materiálů lze a na které nelze psát a malovat. Další ukázkou je stříhání papíru v kontextu jiných materiálů. Tuto ukázkou samozřejmě z bezpečnostních důvodů provede jen průvodce.

Další vlastnost, kterou průvodce předvede, je nasákavost. Tady průvodce dětem po ponoření papíru do vody vysvětlí, že se papír prakticky zničí. Ovšem ostatní materiály po ponoření do vody, prakticky nezmění vlastnosti.

Průvodce musí samozřejmě komunikovat s dětmi a vyzývat je k otázkám a dialogu. Na základě otázek dětí průvodce upravuje další demonstrace a výklad. To vše s důrazem na základní a pro děti srozumitelné vlastnosti papíru a ostatních materiálů. Hlavním mottem a výsledkem této první kapitoly by měl být poznatek dětí, že papír má svoje specifické vlastnosti. Pro tyto vlastnosti se proto papír využívá například ve školce, škole a v běžném životě k psaní a uchovávání informací.

4.3 Historie výroby papíru a jeho cesta do Evropy

Doba trvání: 15 minut

Cíl: Seznámit děti s dávným objevem papíru v Číně a jeho putování až do Velkých Losin.

Organizační forma: Frontální, skupinová

Metoda: Vyprávění, dialog, předvádění, praktická činnost

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování). Osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (čísla). Rozvoj kooperativních dovedností.

Vzdělávací nabídka: Konstruktivní a grafická činnost. Činnosti zaměřené k vytváření (chápání) pojmů a osvojování poznatků (vysvětlování, objasňování, odpovědi na otázky apod.). Činnosti zaměřené na poznávání jednoduchých obrazně znakových systémů (písmena, číslice, piktogramy, značky, symboly, obrazce).

Rizika: Nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založeným na vlastní zkušenosti.

Kompetence: K učení, komunikativní.

Pomůcky: Papírová čepice s nápisem „Cestovatel“, namalovaná mapa, hliněná tabulka, vypnutá kůže, bambus, panáček číňana, globus

Popis: Další místností exkurze dětí je druhá místnost předváděcího okruhu muzea papíru. Zde se na stěnách a ve vitrínách nacházejí předměty z historie objevu výroby papíru a putování papíru do Evropy.

Průvodce si vymění svou čepici a stylizuje se do role skřítky „cestovatele“. Průvodce ukáže dětem kamenné destičky a řekne jim, že v dávné historii psali lidé na tyto destičky, protože ještě neznali papír. Později již začali psát na kůže. Průvodce vysvětluje dětem, jak to bylo nepraktické a komplikované. A proto lidé vymýšleli nějaký jiný materiál, na který by bylo možné psát. A proto ve velmi daleké zemi - Číně, vynalezl mnich první papír. Vezme si do ruky namalovaný obrázek, který znázorňuje zhruba cestu papíru z Číny až do Evropy (do V. Losin).

Začne dětem vyprávět příběh o tomto číňánkovi:

- Byla to dlouhá a daleká cesta. Číňánek putoval přes hory, přes daleké krajiny (palmy), přes lesy. Po cestě musel i odpočívat, aby ušel takovou dalekou cestu. Putoval přes moře lodí, dnes se létá letadlem, což je daleko rychlejší. Šel po cestách (dnes jezdíme auty), bavil se s různými lidmi. Až došel do Velkých Losin. Řekl si, že tady by se asi mohl usadit, protože už je hodně unavený po tak dlouhé cestě. Takže tak nějak vznikla ve Velkých Losinách papírna. A papír se dostal z daleké Číny až sem k nám do Evropy. No a dál už to děti znáte. Víte, k čemu všemu se papír používá. Stal se součástí našeho každodenního života.

Obr. 24. Obrázková mapa putování papíru

Obr. 25. Panáček číňana

Během vyprávění průvodce ukazuje dětem jednotlivé etapy na obrázku.

Po dovyprávění příběhu průvodce vyzve děti, aby mu řekly, kde byly s rodiči na prázdninách a dovolených a jak tam cestovaly. To vše, aby si děti uvědomily pojem vzdálenost a čas. Průvodce ukáže dětem na globusu nebo na mapě všechny státy a města, která děti jmenují, a lokalizuje na mapě Českou

republiku a Velké Losiny. Děti při tomto dialogu pomáhají a spolupracují. Průvodce dětem vysvětlí, že v dávné historii neexistovaly silnice, auta, letadla a proto tato „cesta papíru“ do Velkých Losin trvala přibližně 1500 let.

1. varianta

Děti se rozdělí na 2 skupiny – kluci a děvčata. Obě tyto skupiny dostanou stejný obrázek znázorňující cestu papíru, jaký má průvodce. Tento obrázek je ale ve větším formátu a rozstříhaný na díly. Děti mají za úkol tyto díly poskládat v konečný obrázek Losin. Děti úkol plní ve skupinách. Ta skupina, která úkoly splní jako první, dostane odměnu.

2. varianta (pro děti starší)

Děti mají za úkol na zemi složit velkou mapu celého světa, která je rozstříhaná na díly. Na této mapě jsou dále vyznačena čísla 1 až 5. Děti se následně budou snažit tato čísla spojit fixou, posloupně. Spojená čísla tak znázorňují postupnou cestu papíru z Číny až do Velkých Losin

Obr. 26. Mapa světa a putování papíru

4.4 Ukázka výroby ručního papíru

4.4.1 Jak papír vzniká

Doba trvání: 15 minut

Cíl: Seznámit děti, jak vzniká papír

Organizační forma: Frontální

Metoda: Vyprávění, dialog

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování).

Vzdělávací nabídka: Společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.). Sledování pohádky. Vyprávění toho, co dítě shlédlo nebo slyšelo.

Rizika: Nerespektování rozdílných tělesných a smyslových předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí. Nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založených na vlastní zkušenosti.

Kompetence: K učení, komunikativní.

Pomůcky: Papírová čepice s nápisem „Vodníček“, plyšový krtek z pohádky „Krtěk a kalhotky“, kád' s tekutou papírovinou, papírenské síto určené pro děti.

Popis: Průvodce si nasadí novou čepici, připraví si plyšového krtka, kád' s papírovinou a rámeček na výrobu papíru. Celá tato kapitola ukázky výroby papíru se praktikuje v místnosti, kde se promítají filmy o papírně v 1 patře budovy papírny. Průvodce začne dětem vysvětlovat, z jakých surovin se papír vlastně vyrábí, je to voda, len a bavlna. V této chvíli průvodce ukáže plyšového krtka a připomene dětem jeho známý příběh a strastiplnou cestu k vlastním kalhotkám s kapsami, kterou děti znají a vědí, jak je těžké získat len. Průvodce vyzve děti, zda tuto pohádku znají. V případě, že děti pohádku neznají, může průvodce pohádku dětem pustit na televizi, která je v místnosti. Společně si odvypráví děj pohádky.

4.4.2 Jak se papír vyrábí

Doba trvání: 20 minut

Cíl: Seznámit děti s výrobou papíru

Organizační forma: Frontální, individuální

Metoda: Předvádění, praktická činnost

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky. Rozvoj a užívání všech smyslů. Rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit.

Vzdělávací nabídka: Manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami a materiálem. Konstruktivní a grafické činnosti. Činnosti zaměřené k vytváření (chápání) pojmů a osvojování poznatků (vysvětlování, objasňování, odpovědi na otázky, práce s obrazovým materiálem).

Rizika: Nerespektování rozdílných tělesných a smyslových předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí.

Kompetence: K učení.

Pomůcky: Papírová čepice s nápisem „Vodníček“, kád' s tekutou papírovinou, papírenské síto určené pro děti, zavařovací sklenice 4 litrová, vylisované přírodniny.

Dalším krokem je ukázka rozmíchané papíroviny. A to vody s bavlněnou a lněnou papírovinou. Tuto směs má průvodce připravenou ve skleněné 4 litrové sklenici. Děti zde vidí její bílou barvu a konzistenci kašovitě hmoty. V této chvíli již děti mají představu, jak vypadá surovina, ze které se vyrábí papír. V následujícím programu předvede průvodce vlastní výrobu papíru. Jedná se o načerpání malého množství papíroviny na síto a následným houpavým pohybem odteče z rámečku voda. Na papírenském sítu zůstane pouze základ papíru tvořený tenkou vrstvou mokré buničiny. Tento papír se přenesse (vyklopí) na savou textilní vrstvu a můžeme prakticky již hovořit o archu papíru. Celý proces výroby papíru průvodce pomalu ukáže dětem ještě jednou a vyzve děti k asistenci. Tato výroba je velmi jednoduchá a děti si ji rády vyzkouší. Tady se použijí i vylisované přírodniny, které si děti samy přinesly, tím si vytvoří zajímavý papír. Průvodce dětem sdělí, že po skončení prohlídky si každé dítě tento vlastnoručně vyrobený papír odnese domů a pochlubí se rodičům. Toto by je mělo ještě více povzbudit a motivovat k výrobě vlastního papíru.

Vytvořené papíry se suší. Dětem se následně rozdají úplně stejně vyrobené ruční papíry již předem připravené. Jsou vyzvány, aby na ně namalovaly nějaký obrázek, jako pozdrav třeba pro krta, který je s nimi v místnosti. Hotové obrázky p. učitelka posbírání a bere je s sebou.

4.5 Ukázka výrobků z ručního papíru

Doba trvání: 15 minut

Cíl: Seznámit děti s výrobky ruční papírny a jejich použití v běžném životě

Organizační forma: Frontální

Metoda: Vyprávění, dialog, předvádění

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj a užívání všech smyslů.

Vzdělávací nabídka: Manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty. Konstruktivní činnosti.

Rizika: Omezený prostor pro vyjádření a uplatnění představivosti a mimoracionálního poznávání.

Kompetence: K učení, komunikativní.

Pomůcky: Papírová čepice „Pracovníček“, různé výrobky ruční papírny, kopyto pro výrobu obálek.

Popis: Průvodce tuto část exkurze realizuje v prodejně s výrobky ruční papírny. Zde průvodce vybere vhodné výrobky, které děti znají, popřípadě je zaujaly v průběhu exkurze. Některé z těchto výrobků si mohou děti vzít do rukou a prozkoumávat je. Do této kategorie výrobků lze zařadit různé záložky, bločky, mapky, různé kreslené obrázky, obálky, vizitky, přáníčka, PF karty, kalendáře a podobně.

Zde průvodce dětem připomene náročnost celé výroby papíru, která se v papírně převážně dělá ručně. Dále průvodce ukáže dětem specifické ruční papíry, například různě barevné, s příměsí květů a lístků popř. strukturované a popíše jejich použití v běžném životě. Průvodce připraví dětem několik typických ručních papírů s květy a travami. Následně se děti zeptá, zda tyto trávy a květy

v papíru poznají. Nosným záměrem této podkapitoly je ukázat dětem rozmanitost výrobků ruční papírny. V závěru návštěvy prodejny s výrobky papírny si děti vlastnoručně vyrobí obálku, aby do ní mohly vložit namalovaný obrázek pro krtka. Obálka se tvoří pomocí „kopyta“, to se položí na arch papíru, ohnou se přes něj strany papíru, slepí se, až vznikne obálka. Na závěr tohoto bloku exkurze může průvodce shrnout celou exkurzi a dětem připomenout základní informace z celého průběhu. Mezi základní informace, které by si děti mohly zapamatovat, jsou:

- Původ papíru – Čína
- Velmi dlouhá cesta papíru k nám – 1 500 let
- Z čeho se papír vyrábí – voda + například len
- Způsob jak se papír vyrábí – na papírenském sítu z papíroviny

Tento blok otázek a odpovědí má děti připravit na poslední část exkurze, která následuje a tou je soutěž dětí o drobné ceny.

4.6 Soutěž dětí o výrobky z ručního papíru formou hry

Doba trvání: 10 minut

Cíl: Soutěž ve znalostech dětí z průběhu dnešní exkurze hrou formou

Organizační forma: Frontální

Metoda: Vyprávění, dialog, předvádění

Dílčí vzdělávací cíle: Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování). Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu.

Vzdělávací nabídka: Společné diskuse (vyprávění zážitků, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.). Vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo shlédlo.

Rizika: Málo příležitosti k samostatným řečovým projevům dítěte (spontánním i řízeným) a slabá motivace k nim.

Kompetence: K učení, komunikativní.

Pomůcky: Papírová čepice „Soutěžníček“, globus, drobné výrobky z ruční papírny, několik zavařovacích sklenic naplněných: vodou, papírovinou, popřípadě jinou tekutinou, plyšového krtka.

Popis: Tato poslední část exkurze se opět realizuje v místnosti, která slouží k promítání názorného filmu o ruční papírně a ve které děti vyráběly vlastní papír. Děti zde sedí v kruhu kolem průvodce. Průvodce s papírovou čepkou „Soutěžníček“ děti přivítá a seznámí je se skutečností, že si pro děti připravil soutěž. Ještě, než začnou soutěžit, pobídne průvodce děti, aby mu řekli, co je na celé prohlídce zaujalo, co objevily nového a naopak, co se jim nelíbilo, nebo, co jim chybělo. Zjištěné informace mohou ovlivnit případné otázky v soutěži o ceny. Dalším efektem zjišťovacích otázek je zpětná vazba pro průvodce, co děti nejvíce zajímalo a jak popřípadě směřovat příští exkurze.

Průvodce začne soutěž otázkami směřující k pohádkovým bytostem. A to otázkou:

Děti, mám v ruce krtka! Víte, z čeho se vyrábí ruční papír?

Při správné odpovědi dostane dítě, nebo děti malou drobnost. Otázkou dětem připomene materiál, potřebný pro výrobu papíru. A tím je len. Průvodce stručně dětem zopakuje výrobu papíru.

Děti, poznáte, ve které sklenici je surovina, ze které se vyrábí papír?

Průvodce ukáže dětem připravené sklenice s tekutinami a vyzve ke správné odpovědi.

Děti, pamatujete se, kde byl objeven papír? (panáček číňana)

Děti, proč se Vám líbí na papír?

Děti, je papír těžký?

Další možné otázky může průvodce vytvořit na základě dotazů dětí v průběhu exkurze. Jedná se o takové otázky, které jsou adekvátní věku dětí a jejich rozumové vyspělosti.

Na úplný závěr exkurze průvodce těm dětem, které vyráběly papír čerpáním, rozdá již mezitím usušené archy papíru. Tyto archy průvodce orazítkuje připraveným speciálním razítkem se skřítkem „Papírníčkem“ a datem exkurze. Tento list vlastního papíru je asi největším zážitkem každého dítěte a bude jim ještě dlouho připomínat návštěvu papírny.

ZÁVĚR

V bakalářské práci na téma Papírna Velké Losiny návrh metodického postupu exkurze dětí předškolního věku jsem se snažila vytvořit jednoduchý prohlídkový manuál pro průvodce. Jako základní fakt předpokládám, že drtivá většina návštěvníků ruční papírny a muzea papíru jsou již dospělí, popřípadě starší děti – školáci. Dospělí již samozřejmě mají elementární a faktografické znalosti o papíru a jeho výrobě. Žáci základních škol, popřípadě studenti středních škol, mají také dostatek znalostí o papíru a jeho vlastnostech. A proto mohou absolvovat relativně standardní prohlídkový okruh papírnou spojený s promítáním naučného filmu. Tento film je velmi pěkně zpracován a má výbornou didaktickou hodnotu.

Ovšem pro děti předškolního věku musíme celý prohlídkový okruh výrazně upravit. Základní myšlenkou metodického postupu exkurze je pohádková hra. Proto děti mají celou prohlídku pojatu jako pohádkový okruh ruční papírnou. Toto jsem se snažila navodit přítomností pěti různých skřítků v pěti kapitolách exkurze. Jde vždy o skutečnost, že dětem předává informace o papíru a papírně skřítek, který má jméno (Papírníček, Cestovatel, Vodníček, Pracovníček a Soutěžníček). Průvodce, popřípadě zaškolený pedagogický pracovník se vždy musí stylizovat do role tohoto skřítku a v tomto duchu dětem předávat informace.

Dalším důležitým prvkem je rozsah celé exkurze. Je důležité výrazně zkrátit okruh prohlídky, co se týče počtu navštívených místností. Průvodce proto musí s dětmi projít co nejrychleji ty místnosti standardního okruhu, které mohou děti jakkoli zdržet a případně jim způsobit zranění o některé exponáty. V případě, že je možnost některé místnosti obejít respektive je vynechat, tak toho průvodce využije. Toto platí hlavně pro výrobní prostory, kde je poměrně velké nebezpečí úrazu dětí.

Samozřejmostí je způsob předávání informací dětem. Průvodce musí vynechat z komunikace odborná, cizí a komplikovaná slova. Musí mluvit v krátkých a jasných větách. Často se děti ptát a prakticky neustále s nimi komunikovat.

Pravděpodobně nejzajímavější částí exkurze pro děti je vlastní výroba papíru. Proto průvodce umožní **všem dětem**, které to chtějí vyzkoušet, vyrobit si vlastní papír. A díky speciálnímu razítku se skřítkem a datem exkurze si budou děti tento vzácný papír chránit a uchovávat. A pokud si děti navíc zapamatují ještě několik informací z historie a výroby papíru, tak exkurze splnila nejenom očekávání průvodce, ale i mé.

V celé bakalářské práci jsem použila fotografie vlastní, dále fotografie převzaté z uvedených pramenů.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ LITERATURY

- DAVIDOVÁ, K. *Unikátní encyklopedie na pokračování, Památky*. 1.vyd. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. 17 s. ISBN 80-7238-191-1.
- HOLOUŠOVÁ, D., KROBOTOVÁ, M., a kol. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 117 s. ISBN 80-244-1237-3.
- JAŠŠ, R. *Velké Losiny 2003 – historická ročenka*. Šumperk: REPROtisk, 2004. 55 s.
- OBECNÍ ÚŘAD VE VELKÝCH LOSINÁCH. *Velké Losiny 650 let*. 1.vyd. Šumperk: SCARON, s.r.o., 2001. 159 s. ISBN 80-85083-37-X.
- OLŠANSKÉ PAPIRNY a.s. Produktový list grafických papírů. 2004.
- PACKAGING – časopis. 06 / 2007
- RUČNÍ PAPIRNA VELKÉ LOSINY. Průvodcovský text. 2010.
- SEDLÁČEK, R. 400 let *Ruční papírny ve Velkých losinách*. 1. vyd. Olšany: MORPA, 1996. 60 s.
- SEDLÁČEK, R. *Osnova průvodcovského výkladu*
- SEDLÁČEK, R. *Prohlídkový okruh II*.
- SEDLÁČEK, R. *Ruční papírna Velké Losiny*. Velké Losiny
- SLUNÍČKO – časopis. 10/2011. Mladá fronta a.s., 2011
- ŠIMON, J. *Velké Losiny*. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954. 23 s.
- Úřední deska obecního úřadu Velké Losiny
- Ruční papírna Velké Losiny [online]. [cit. 28. března 2012]. Dostupné na <http://www.rpvl.cz/>.
- Velké Losiny [online]. [cit. 28. března 2012]. Dostupné na <http://www.losiny.cz/>.
- Velké Losiny [online]. [cit. 30. března 2012]. Dostupné na <http://www.velke-losiny.cz/>.

Wikipedia [online]. [cit. 28. března 2012]. Dostupné na <<http://cs.wikipedia.cz/>>.

Výukový web Marka Šimoňáka [online]. [cit. 15. března 2012]. Dostupné na <<http://www.simonak.eu/>>.

MAPY.cz [online]. [cit. 15. března 2012]. Dostupné na <<http://www.mapy.cz/>>.

Ruční papírna Velké Losiny [online]. [cit. 10. března 2012]. Dostupné na <<http://www.rucnipapirna.cz/>>.

Ruční papírna – Olšanské papírny, as – OLPA [online]. [cit. 28. února 2012]. Dostupné na <<http://www.olpa.cz/>>.

Q – Klub Příbram [online]. [cit. 6. dubna 2012]. Dostupné na <<http://www.quido.cz/>>.

The institute of Paper Science an Technology [online]. [cit. 10. března 2012]. Dostupné na <<http://ipst.gatech.edu/>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

11

15

20

21

22

24

31

34

36

38

Obr. 25. Panáček číňana - foto 51

Obr. 26. Mapa světa a putování papíru - foto 52

SEZNAM TABULEK

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Vzoroký papíru Ruční papírny Velké Losiny
- Příloha č. 2 Washi papír bordo – Unyru lurex,
- Příloha č. 3 Washi papír žlutý – morušový
- Příloha č. 4 Výrobek ruční papírny – PF 2007 + obálka + záložka
- Příloha č. 5 3 druhy ručního papíru z produkce ruční papírny

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Markéta Ondroušková
Katedra:	Katedra Primární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Vlasta Hrdličková Ph. D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Papírna Velké Losiny – návrh exkurze pro děti předškolního věku
Název v angličtině:	The paper mill Velké Losiny – a proposal for excursions for preschoolers
Anotace práce:	Cílem bakalářské práce byl návrh exkurze pro děti předškolního věku v Ruční papírně Velké Losiny. V teoretické části je popsána historie Velkých Losin od vzniku až po současnost, historie objevu papíru a jeho cesta do Evropy, zmapování výroby papíru v Ruční papírně Velké Losiny. V praktické části je popsána metodika exkurze dětí předškolního věku v Ruční papírně Velké Losiny formou pohádkové hry.
Klíčová slova:	Ruční papír, Velké Losiny, historie, výrobky, exkurze
Anotace v angličtině:	The aim of the Bachelor thesis proposal excursions for preschoolers in the Manual mill Velké Losiny. In the theoretical part describes the history of large Losin since its inception to the present, the history of the discovery of the paper and its path to Europe, mapping of production of paper in the Manual mill Velké Losiny. In the practical part describes the methodology of excursions preschoolers in the Manual mill Velké Losiny in the form of a fabulous game.
Klíčová slova v angličtině:	Excursion, hand made paper, history, products, Velké Losiny

Přílohy vázané v práci:	Vzorky japonských papírů washi. Vzorky ručních papírů z Ruční papírny Velké Losiny Výrobek ruční papírny – PF 2007 + obálka
Rozsah práce:	66 s.
Jazyk práce:	český

